

TÜRKİYE İLE YUNANİSTAN'DAKİ AZINLIK VAKIFLARININ HUKUKİ DÜZENLEMELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

*Yrd. Doç. Dr. Turgay CİN**

GİRİŞ

Yunanistan, 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'i işgal etmeye başladı. Ardından da 4 Ekim 1919'da başlattığı Trakya'daki işgalini 29 Eylül 1922 tarihine kadar, Mudanya Mütarekesine kadar devam ettirdi. 3 ile 18 Ekim 1922 tarihleri arasında Yunan ordusu Doğu Trakya'dan çekilerek, yerini müttefik kuvvetlere bıraktı. Müttefik kuvvetler ve Türkiye 1923 Lozan Barış Antlaşması ile son kez Trakya'da Türk Yunan sınırını tespit ettiler. Yunanistan'daki Batı Trakyalı Müslüman Türkler ile İstanbul'daki Ortodoks Hıristiyanların hakları da bu antlaşmayla belirlendi. Yine Lozan Barış Antlaşması gereği olarak Yunanistan, Doğu Trakya'yı Türklere bıraktı. Batı Trakya ve Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk nüfus ise Yunanlıların elinde kaldı. Yine herkes tarafından bilindiği üzere, Yunanistan Devleti aldığı bir sürü siyasi, idari ve ekonomik önlemlerle birlikte Müslüman Türklere¹ ait olan taşınmaz mülkleri -Lozan Konferansında öne sürülen istatistikî bilgilere göre, o dönemde Batı Trakya'daki taşınmazların %84'ü Müslüman Türklere aittir²- zamanla Ortodoks Hıristiyan Yunanlıların ellerine geçti. Böylece Batı

* Ege Üniversitesi İİB. Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. E- posta: turgay.cin@ege.edu.tr.

¹ 1923 tarihli Lozan Konferansında Rıza Nur Bey; "Müslüman dininden Türkler" kelimeleri yerine, "Müslüman Türkler" denilmesini istemiştir. Bkz. **Meray**, S. L.: Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar - Belgeler, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 2, 3. Baskı, YKY Yayınları, İstanbul 2001, s. 369.

² Batı Trakya'da taşınmaz malların dağılımına ilişkin olarak Türk temsilci heyetince verilmiş nota aynen şöyledir: "Türkler %84, Bulgarlar %10, Rumlar %5, Çeşitli %1. Tarım, bu oranlar içinde -başka bir deyimle hemen hemen yalnız- Türklerce yapılmaktadır. Zaten, Türk çok iyi bir çiftçidir. Bölgenin ticareti Türklerin, Rumların, Bulgarların ve özellikle Yahudilerin elindedir. Ekselans M. Venizelos'un Batı Trakya'ya ilişkin

Trakya'da Müslüman Türkler bakımından sıkıntılı günler başladı. Başka bir deyişle Batı Trakya'daki yaşamları, yaşanmaz hale getirildi. Böylece azınlık insanı Batı Trakya'yı, vatanlarını, doğdukları evlerini "kendi iradeleriyle" terk edip, Türkiye'ye sığınmak zorunda kaldılar. Aynı siyasetin gereği olarak, Yunanistan Devleti Batı Trakya'daki Müslüman Türklere ait vakıfların yönetim kurullarına antlaşmalara aykırı olarak, Yunanlı makamlarla işbirliği yapabilecek nitelikteki kişileri, tüm itirazlara rağmen atamaya başladı ve böylece Ortodoks Hıristiyan Yunanlılar vakıfların mal varlığını, camilerin mal varlığını ve Müftülükleri ele geçirerek kontrol altına aldı.

Eski çağlardan beri insanlar; a-) müsadere ile ellerinden gidebilecek mallarını çocuklarına bırakabilmek, b-) ailesinin geleceğini güvence altına alabilmek, c-) adını ebedileştirebilmek, ç-) sosyal yardım d-) dinsel bir görevi yerine getirerek öbür dünyada rahat etmek e-) daha önce başlatılmış olan geleneği devam ettirebilmek için vakıflar kurmuşlardır³. Vakıflar, mütedeyyin Müslümanların taşınır veya taşınmazlarını camiye, okula veya hayır kurumlarına hayır işlemek amacıyla bağışlamasıyla ortaya çıkmaktadır.

İslâm hukukunda Müslümanların nasıl ve ne şekilde vakıf⁴ kuracakları uzun uzadıya düzenlenmiş ve anlatılmıştır. İslâmiyet'i tercih eden Türkler vakıf kurma konusunda çok cömert davranmışlar ve pek çok vakıf kurmuşlardır. Osmanlı Devletinde, İslâm hukukunda gayrimüslimlerin de nasıl ve

olarak Müttefik Devletlere 30 Aralık 1918' de verdiği mémoire'lardaki istatistikler de şöyledir: (Ek II) Dedeğaç'ta Türkler 10.670, Rumlar 7.371, Bulgarlar 11.358, Sofulu'da Türkler 32.140, Rumlar 17.880, Bulgarlar 5.380, Gümülcine'de Türkler 50.000, Rumlar 9.160, Bulgarlar 10.550, İskeçe'de Türkler 22.000, Rumlar 10.275, Bulgarlar 1.695. İsmet Paşa Batı Trakya'yı meydana getiren dört kazaya ilişkin istatistiklerin genel sonuçlarını hemen bildirmek istediğini söyledi: Gümülcine'de Türkler 59.967, Rumlar 8.834, Bulgarlar 9.997, Yahudiler 1.007, Ermeniler 360, Dedeğaç'ta Türkler 11.744, Rumlar 4.800, Bulgarlar 10.227, Yahudiler 253, Ermeniler 449, Sofulu'da Türkler 14.736, Rumlar 11.542, Bulgarlar 5.490, Yahudi Yok, Ermeni Yok, İskeçe'de Türkler 42.671, Rumlar 8.728, Bulgarlar 5.490, Yahudiler 220, Ermeniler 114. Buna göre Türklerin toplam sayısı 129.118, Rumlar 33.904, Bulgarlar 26.266, Yahudiler 1.480, Ermeniler 923" Bkz. **Meray**, S. L.: Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar - Belgeler, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 1, 3. Baskı, YKY Yayınları, İstanbul 2001, s. 63, 42. Kanımca bugün dikkatle üzerinde durulması gereken önemli bir Nokta ise: "Rumlar" denilen nüfusun içinde Ortodoks Hıristiyan Türkler de vardır. Yunanlılar bunlara "Türkçe konuşan Yunanlılar" demektedir.

³ **Ercan**, Y.: Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler, Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları, Turhan Kitabevi, Ankara 2001, s. 212.

⁴ Geniş bilgi için bkz. **Berki**, A. H.: Vakıflar, İstanbul 1946.; **Karaman**, H.: Anahatlarıyla İslâm Hukuku 2, Hususi Hukuk, Ensar Yayınları, İstanbul 1985, s. 50 v.d.

hangi koşullarda vakıf kuracakları düzenlenmiştir. Buna göre bir Zimmî ancak kendi dinsel kurumlarına ve kendi cemaatine ait vakıf kurabilirdi. Bir Müslüman, Zimmî için vakıf kuramayacağı gibi, bir Zimmî de bir Müslüman için vakıf kuramazdı. Osmanlı Devletinde, tebaadan olmayan yabancıların başka bir ifade ile harbilerin hangi amaçla olursa olsun vakıf kurmaları yasaktı⁵.

Osmanlı Devletinde Patrik, eğitim, hastane, vakıf gibi kurumları tamamen kendisi özgürce yönetirdi. Bu nedenle Osmanlı döneminde her cemaat belli bir hiyerarşi içinde mahalle ve köylerde de örgütlenmiştir. Bunlar ölüm, doğum gibi nüfus kayıtlarını da kendileri tutarlardı⁶.

Osmanlı'da, 1912 yılına kadar gayrimüslimlerin hayır kurumları ("vakıfları") tüzel kişiliğe sahip değildi. Tüzel kişiliğe sahip olmadıklarından taşınmazlarını ölmüş aziz kişiler veya güvendikleri ve yaşamakta olan kişiler adına tapu siciline kaydettirmektedirler. Hicri 16 Şubat 1328 (1912) tarihli yasa gayrimüslim hayır kurumlarına mülkiyet hakkı tanıyarak tüzel kişiliklerini kabul etti. Bu yasa sonucu gayrimüslim hayır kurumları taşınmaz malları tapuya kaydettirmeye başladılar. Cumhuriyetin ilânından sonra, 13 Haziran 1935 tarih ve 2762 sayılı yasayla gayrimüslim hayır kurumlarının statüsü yeniden düzenlendi ve Osmanlı Devleti döneminde kurulmuş bulunan gayrimüslim hayır kurumlarına tüzel kişilik tanındı. 1936 yılında gayrimüslim hayır kurumları beyanname vermeye davet edildiler. 1936 yılında beyanname veren hayır kurumları bu beyannameleri vakıfname olarak kabul edildi. Beyanname vermeyenler ise vakıf statüsü ve mülkiyet hakkı kazanamadılar. Hazine bu durumdaki taşınmazların eski malikleri adına yeniden tescilini istedi. Buna karşılık, 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanundan sonra kurulan vakıfların hukuki statüleri bu son kanuna tabi oldular.

Son dört yıl içinde Türkiye'deki gayrimüslim vakıfları ile ilgili olarak üçüncü kez -Ağustos 2002, Ocak 2003 ve 2008'- olmak üzere yasal düzenlemeler yapıldı. Türkiye'de çıkarılan yeni vakıflar yasası, Avrupa Birliği'nin talepleri doğrultusunda, uyum yasaları çerçevesinde ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Fener Rum Erkek Lisesi, İstanbul Ortodoks Hıristiyanları ile Yunanlılar arasında bilindiği adıyla "Büyük Soyun/Irkın Okulu veya Büyük

⁵ Berki, s. 67.; Ercan, s. 213.

⁶ Bozkurt, G.: Alman-İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989, s. 31.

Soyun/İrkin Patrikhane Okulu⁷ davası ile 2007'de yeniden gündeme gelmiştir.⁸

Diğer taraftan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde Türkiye'yi temsil eden avukat veya avukatların söz konusu mahkemenin İçtüzüğü'nün 55. maddesinde düzenlenmiş bulunan kabul edilebilirlik itiraz hakkını kabul edilebilirlik aşamasında yazılı veya sözlü olarak belirtmesi gerekirken bunu yapmamışlardır.⁹ Ayrıca Türkiye, Dairenin 7 yargıçla verdiği bu kararı, 21 yargıçtan oluşan Büyük Daireye götürmemiştir. Büyük Daireye itiraz süresi 9 Nisan 2007 tarihinde sona eren bu dava ile ilgili olarak, Türkiye, 3 ay içinde 9 Temmuz 2007 tarihine kadar 890.000 (900.000) Avro tazminat ödemeye ve ayrıca yargılama masraflarıyla birlikte toplam 20.000 Avro ödemeye ya da

⁷ Bugün İstanbul'daki "Büyük Soyun/İrkin Patrikhane Okuluna" gidecek olursanız, kapısında Türkçe olarak "Fener Rum Erkek Lisesi" yazan kitabenin biraz üstünde Yunanca olarak; "Büyük Soyun Patrikhane Okulu" yazdığı görülecektir. Oysa AB üyesi Yunanistan'da ve Batı Trakya bölgesindeki hiçbir Türk azınlık okulunun kapısında Türkçe bir kitabenin (Arap veya Latin harfleriyle) bulunmasına, yazılmasına izin verilmemektedir. Sadece Yunanca yazılmasına izin verilmektedir ve Türk sözcüğü ise kesinlikle yazılamaz, yasaktır.

⁸ Bu bağlamda Yunanistanlı Prof. Niku Ligeru'nun İstanbul'daki bir konferansta sarf ettiği sözler çok ilginçtir: "... Son Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Büyük Soyun Okulu) kararı ortaya koydu ki, biz burada Yunanistan'da böyle bir kararın olabileceğini bile düşünmezken, kadın ve özellikle bir Türk kadını, Büyük Soyun Okuluna yardımcı oldu. Avukat kadındı. İstanbul'la ilgili bu ilk meselede avukat kadındı. Yani yine bir önemsizdi. Ve neden mi başardı? Çünkü önemsizdi..." Bkz. **Λυγερός, Ν. (Ligeros, N.):** "Διάλεξη Καθηγήτη Νίκου Λυγερού στην εκδήλωση με γενικό θέμα: Η γυναικεία εκπαίδευση στην Κωνσταντινούπολη: Συμβολή και Προοπτικές, 29.01.2007. Η γυναίκα ως Πολιτική Στρατηγική (Prof. Niku Ligeru'nun Konuşması, Genel Konulu Konferans: İstanbul'da Kadın Eğitimi: Katkı ve Umutlar, 29.01.2007. Siyasi Strateji Olarak Kadın)". <http://www.lygeros.org/2495-gr.php> (10.03.2008).

⁹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Fener Rum Erkek Lisesi Yunanlıların ifadesi ile "Büyük Soyun/İrkin Okulu" hakkında verdiği kararın 33. paragrafının Türkçeye çevirisi aynen şöyledir: "Bu arada Mahkeme, içtüzüğü'nün 55. maddesini, yani davalı tarafın kabul edilmezlik itirazında bulunmak istemesi halinde bunu, başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin yazılı veya sözlü mütalaasında belirtmesi gerektiğini, aksi halde hakkın düşeceğini hatırlatır. O halde Hükümet (yani Türk Hükümeti) itirazlarını kabul edilebilirlik aşamasında bildirebilirdi. Ama bildirmemiştir. Hükümetin bu konudaki ihmali haklı gösterecek bir neden olmamasını ve söz konusu mevzuat değişikliğinin, kabul edilebilirlik kararının verildiği 8 Temmuz 2004 tarihinden önce yapıldığını göz önüne alarak, Mahkeme hükümetin bu konuda itiraz hakkının olmadığını kabul etmektedir (Bkz. Hartman - Çek Cumhuriyeti, No. 53341/99, 53-54. paragraflar, CEDH 2003 - VIII ve Prodan - Moldova, No. 49806/99, 36. paragraf, CEDH 2004 - III)." Fener Rum Erkek Lisesine İlişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararı Strasburg 9 Ocak 2007, Başvuru No 34478/97.

taşınmazı iade etmeye mahkûm edildi. Taşınmaz üçüncü kişilerin eline geçtiği için iadesi mümkün görünmemektedir. Türk makamları, yukarıda belirtilen meblâğı başka bir deyişle Mahkeme kararını yerine getirmezlerse 10 Temmuz 2007 tarihinden itibaren Avrupa Merkez Bankasının faiz oranından, faiz ödemek zorunda kalacaklardır. “Büyük Soyun Patrikhane Okulu” davası çok önemliydi. Çünkü İstanbul Ortodoks Hıristiyanların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvuran ilk kurumları özelliğini taşımaktaydı. Bu dava ile ilgili olarak 1996 yılında Türkiye’de iç hukuk yolları tüketildi. Kasım 1996’da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine müracaat edildi. Eylül 2005’te yargılama süreci tamamlandı ve Mahkeme 9 Ocak 2007 tarihinde kararını ilân etti. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde hâlihazırda İstanbul Ortodoks Hıristiyanlarının açtığı toplam 25 dava bulunmaktadır. Bunlardan 21 adedi 2003, 2 tanesi 2004 ve 1 tanesi de 2005 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine götürülmüştür.

Yunan gazeteleri, Türkiye tarafından el konulan 800¹⁰ ile 3000¹¹ Ortodoks Hıristiyan taşınmazından, “vakıftan” bahsediyor. Oysa Türkiye bunların sayısının 160 olduğunu belirtmektedir. İstanbul’daki Ortodoks Hıristiyanlar 1747 gayrimenkul tapusunu ve diğer kanıtları Türk makamlarına sunarak, bunların kendilerine ait olduklarını iddia etmektedir. Yine bu bağlamda değerlendirilen ve 1964 yılında Türkiye’den sınır dışı edilen Yunan asıllı Yunanistan Vatandaşlarının Türkiye’nin 26 ilinde 12.353 taşınmaz mülke sahip oldukları da öne sürülmektedir¹².

Yunanistan’daki Müslüman Türk vakıfları ise Lozan Barış Antlaşması öncesinden beri günümüze kadar var olan ve Osmanlı Devletinde uygulanan İslâm hukukuna, geleneklerine uygun bir biçimde kurulmuş gerçek vakıflardır. Yunanistan’daki bugünkü Müslüman Türk vakıflarının hukuki statüsü tarihi bakımdan üç dört aşamada ortaya çıktı ve korundu diyebiliriz. Bu aşamalar ve hukuki koruma sistemleri; 1881 İstanbul Antlaşması, 1913 Atina Barış Antlaşması, 1920 tarihli Yunanistan’daki Azınlıkların Korunmasına

¹⁰ Gümülcine’de Yunanca olarak yayınlanan 12.01.2007 tarihli Hronos Gazetesi; Ayrıca aynı konu için bkz. <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1239m.htm> (10.04.2008).

¹¹ Νέα ελπίδα για 3.000 ακίνητα της ομογένειας (Soydaşların 3000 Taşınmazına Yeni Umut), <http://www.greeknews.com.cy/index.htm?p=11&plD=2802&clD=6&page=2&s=2> (10.03.2008); Ayrıca bkz. 21.02.2008 Eleftherotipia Gazetesi.

¹² Gümülcine’de Yunanca yayınlanan 12.01.2007 tarihli Hronos Gazetesi.

Dair Sevr Antlaşması ve 1923 Lozan Barış Antlaşmasıdır. Sözü edilen bu antlaşmalar gereği ayrıca Yunanistan'da çıkarılan yasalar ve kararnamele AB üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türk vakıfların hukuki statüsünü oluşturmaktadır. Bugün Yunanistan'da Müslüman Türk vakıfları Batı Trakya'da ve Menteşe Adalarında -Rodos ile İstanköy'de- ve diğer bölgelerde bulunmaktadır.

Batı Trakya Türkleri bakımından önemli bir nokta da AB üyesi Yunanistan'ın antlaşmalara aykırı olarak, "Cemaat-i İslâmi'ye Heyeti"¹³ veya Müslüman Cemaati (Musulmaniki Kinotita)" olarak anılan bu kurumları 1951'den sonra "Müslüman Mal Varlığını İdare Kurulu (Diahiristiki Epitropi Musulmanikis Mionotitas)" haline dönüştürmesidir. Yunanistan, Müslüman Türklerin Cemaat liderlerini özgür iradeleri ile seçmelerini –aynı Başmüftülük ve Müftülükler sorununda olduğu gibi- engelleyerek, Yunan Devletine yakınlığı ile tanınan "işbirlikçi" kişileri sözü edilen kurullara atayarak, İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç'taki/Dimotoka'daki bu Cemaat Yönetim Kurullarını sadece vakıf mallarının ve gelirlerinin yönetimi ile ilgilenmeleri konusunda yetkili kıldı. Böylece Yunanistan'daki Müslümanların uluslararası antlaşmalarla kazandıkları "idari özerklik" ve özyönetimleri de böylece ortadan kaldırılmış oldu. Yunanistan'da "Müslüman Cemaat Yönetim"i seçimleri son kez 1964 yılında yapıldı. 1967 yılından itibaren ise Yunanistan'da askeri darbe ile iktidara gelen Cunta yönetimi tarafından "Müslüman Mal Varlığını İdare Kurulunun (Diahiristiki Epitropi Musulmanikis Mionotitas)" yöneticilerinin tespitine "atama yöntemi" getirildi. 1974 yılından sonra Yunanistan'a demokrasi geldi. Ancak "atama yöntemi" Batı Trakya Türkleri bakımından devam etti. Demokrasi ve bunun ilkeleri Batı Trakya'daki Türkler için bugün hâlâ Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da tam olarak uygulanmamaktadır.

Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesindeki Türk vakıfları, 1923 Lozan Barış Antlaşması öncesinde Osmanlı devleti döneminde ve Osmanlı hukuk sistemine uygun olarak kurulmuşlar ve bugün de bu şekilde yani Osmanlı hukukuna, İslâm hukukuna ve yukarıda saydığımız antlaşmalara uygun bir

¹³ Bkz. İskeçe'de Türkçe olarak yayınlanan 05.02.1951 tarihli ve 464 tarihli Trakya Gazetesi; Ayrıca yine 19.02.1951 tarihli ve 466 sayılı Trakya Gazetesinde aynen şunlar yazmaktadır: "Genel Valiliğin MÜSLÜMAN CEMAATI isminin kaldırılması hakkında verdiği emir her tarafta hakiki bir galeyana uyandırmıştır. İskeçe ve Gümülcine Cemaat heyetleri bu işin müzakeresi için müteaddit toplantılar yapmışlar ve güdecekleri hattı hareketi tespit için kararlar almışlardır..."; Ayrıca bu konuda Gümülcine'de Türkçe olarak yayınlanan 11.02.2005 tarihli ve 98 sayılı Cumhuriyet Gazetesine de bkz.

biçimde yönetilmeleri Türkiye ile Yunanistan'ın taraf oldukları yukarıda bahsettiğimiz antlaşmalar gereğidir. Yunanistan'daki vakıflar, Yunanlı makamların kendileri ile işbirliği yapabilecek nitelikteki kişilerin atanması sonucu kötü yönetim nedeniyle "kan kaybetmiştir". Yunanistan'daki Müslüman Türklere ait vakıflar önce 6,5 milyon Avro Yunan Devletine borçlandırılmışlar ve daha sonra bu borçları Yunan devletince affedilmiş, silinmiş ve ipotekleri de kaldırılmıştır. Yunanistan'da, Müslüman Türk vakıfları vergiye tabi iken, Yunanistan'daki Ortodoks Hıristiyan Kilise Kurumları ve Kilise her türlü vergiden muaftır¹⁴. Gümülcine'de Türklere ait vakıf mal varlığının 740.000 Avro olduğu, "Gümülcine Müslüman Malvarlığını İdare Heyeti" tarafından ilân edilmiştir¹⁵. Yine 02.12.2007 tarihli Eleftherotipia Gazetesinin haberine göre, "Gümülcine ilindeki vakıfların 150, İskeçe'deki vakıfların 30, Dedeğaç'taki vakıfların ise 15 taşınmaz mülke sahip oldukları tahmin edilmektedir. Gümülcine'deki vakıfların yılda 600.000 Avro geliri olduğu bilinmektedir." İskeçe'deki Müslüman Türklere ait vakıf malvarlığı daha az, Dedeğaç'takilerinin ise İskeçe'den de daha az olduğu düşünülmektedir. 14 Ocak 2007 tarihli Kathimerini Gazetesi yazarlarından olan *Ligeros*'un tespiti dikkate değerdir. Mütakabiliyet bakımından da önemli olan bu saptama aynen aşağıdaki gibidir; "İki ildeki (İskeçe ve Gümülcine'deki) bütün vakıfların malvarlığının toplam değeri, İstanbul'da Taksim meydanında bulunan tek bir apartmanın değeri kadardır. Türk makamları azınlığa ait olan bu apartmana el koyarak, MÜSİAD'a vermişlerdir." Batı Trakya'da bugün İskeçe, Gümülcine ve Dedeğaç'ta bulunan Türk vakıfları, Türklerin tüm itirazlarına rağmen Ortodoks Hıristiyan Yunan makamları tarafından atanan her ildeki üç ayrı kurul tarafından yönetilmektedir ve bu Kurullar çok önemli siyasi iktidar elde etmiş bulunmaktadır.

Türkiye'de ile Yunanistan'da hemen hemen aynı dönemde her iki ülkede bulunan azınlıklarla ilgili vakıflar yasası çıkarıldı. Türkiye'de çıkarılan yeni vakıflar yasası ile ilgili olarak, Türkiye'deki görüşlerin Yunanistan'da nasıl yankı bulduğunun anlaşılması bakımından, Yunanistan'da yayınlanan 30.04.2008 tarihli Eleftherotipia Gazetesinde aslen İstanbullu bir Ortodoks Hıristiyan olan ve Gümülcine'de yaşayan Simeon Soltaridis'in "Türkiye'de

¹⁴ Ολομέλεια συζήτηση επί του σχεδίου νόμου: "Εισοδηματική πολιτική έτους 2007, φορολογικές και άλλες διατάξεις". ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ: 19/3/2007, 20/3/2007 και 21/3/2007 1^η συνεδρίαση, 19/3/2007 (επί της αρχής) <http://www.syn.gr/gr/keimeno.php?id=5955> (10.03.2008).

¹⁵ Bkz. 04.01.2008 tarihli Eleftherotipia Gazetesi.

Azınlık Vakıflarıyla İlgili 9 Madde İçin Güçlü Yüzleşme, Ne Değişiyor Yeni Yasa İle” başlıklı yazının Türkçeye çevirisi aynen aşağıdaki gibidir:

“82 maddeden oluşan 5555 sayılı vakıflar yasası Türkiye Büyük Millet Meclisinde 242 kabul ve 72 ret oyu ile Kabul edildi. Bunlardan 9 madde azınlık vakıfları ve taşınmaz mülkleriyle ilgilidir.

“Yasanın oylaması ateş ‘yaktı’. Bazılarına göre, ‘Lozan’ı iptal etti ve Sevr’i hortlattı’, bazıları da ‘ihanet’ olarak değerlendirdi. Tabii ki bazıları da şu yorumlarda bulundular; ‘Türkiye sonunda lâik veya teokratik bir devlet mi?’ Gerçekten de ‘İslâmi’ denilen hükümet lâik devleti, ilericiliği ve ülkenin demokratikleşmesini savundu. Buna karşılık ‘lâikliğin egemenliğini’ temsil eden partiler ise yasa maddelerinin görüşülmesi sırasında ‘azınlığın haklılığının mütakabiliyete aykırı olduğunu’ dile getirdiler.

“Hukuka aykırı özdeşleştirme

“Oylanan yasayla ilgili olarak Profesör Baskın Oran, azınlık vakıflarının Müslüman vakıflarıyla özdeşleştirilmesinin yasadışı olduğunu belirtti. ‘Azınlık’ tanımlaması Türkiye’de Türklerin üstün kimliğe ve azınlıkların daha aşağıda/değersiz olduklarını ortaya koyan bir bakış açısıdır. Televizyon programında profesör; ‘yeni yasa sorunu çözümüyor. Ancak 1960’tan beri devam eden gelen durumu iyileştiriyor’ dedi. Yani Ankara, bazı mazeretler öne sürerek Müslüman olmayanların mal varlıklarını kamulaştırmaya ve el koymaya başladığı zamandan beri... Bay Oran, yasayı yorumlarken dört noktaya değindi ve dedi ki: A) Yeni yasa 1960 ve sonrasında el konulan hiçbir taşınmazı iade etmemektedir. Hayır Kurumları/vakıflar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmada zorlanıyorlar. Çünkü bu hakkı veren 6 aylık süre geçmiştir. B) Yeni yasa ile devlet ne el koyduğu veya sattığı veya üçüncü kişilere intikal eden taşınmazları iade ediyor ne de bunların tazmin edileceğini belirtiyor. C) Yeni yasa, mazbut vakıfları yasallaştırıyor. Seçim yapılmasına veya idare kurullarının oluşmasına izin vermiyor. Vakıf mütevellilerinin bulunmaması durumunda kamu devreye giriyor ve işgal ediyor. Ç) Yeni yasa azizlerin adına tapuya kaydedilmiş olan Hayır Kurumlarının taşınmazlarını iade etmeyi düzenliyor. Yani Edirnekapı Aziz Yorgu ve diğerlerinin taşınmazlarını iade etmektedir. Bu, yasanın oylanmasını takip eden 18 ay içinde ve Vakıflar Kuruluna vakıf mütevellilerinin başvurması üzerine gerçekleşecektir. Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Hayati Yazıcı yasayı savundu ve solcu olarak bilinen CHP’li ve DSP’li temsilciler ile çatıştı. Onlar ‘yeni yasanın Lozan’ı ilga ettiğini ve Batı Trakya’daki Müslüman azınlıkla ilgili mütakabiliyeti ortadan kaldırdığını’ belirttiler.

"Hukukçu ve Ekümenik Patrikhanenin avukatı Kezban Hatemi 'yeni yasanın mevcut sorunları çözmediğini' destekledi. Ekümenik Patrikhanenin sorunlarına, Türk makamlarının Heybeliada Ruhban Okulunun yeniden açılmasına izin vermeleri gerektiğine işaret etti ve Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından el konulan taşınmazlarla ilgili ayrıntılı bilgi verdi. Örnek olarak da Büyükkada Öksüz Okulunu gösterdi.

"Ürkek Açılım

"Özet olarak, yasa maddeleri ile ilgili olarak, Mecliste, basında ve televizyonda yapılan ayrıntılı görüşmelerden sonra aşağıdaki sonuçlar ortaya çıktı:

"1. 'İlerici' hükümetlerin ve partilerin kaldırdığı vatandaşlık haklarının iade edilmesi bakımından 'muhafazakâr' hükümet, devletin izin verdiği ölçüde ülkeye demokrasinin gelmesi için çabalyor.

"2. Yeni yasa, geçmişteki keyfiliği yasallaştırıyor. Fakat bazı hareketler için de hak veriyor. Çünkü egemen olan siyasi durumda 'ivedilikle demokratik siyasi hareketliliğe izin verilmemektedir' bunları 'derin devlet ve hâkim olan militarist anlayış' engellemektedir.

"3. Sol, uygulanmayan ve zorunlu olarak 'misilleme' anlamına gelen 'mütekabiliyet' ilkesini gündeme getirmektedir.

"4. Bugün Türkiye'de Türk halkı, Müslüman olmayan, özellikle İstanbul Rumlarının, Bozcaada ve Gökçeada'daki Rumların, ülke vatandaşlarının aleyhine dönen entrikaları ve zorla mal varlıklarına el konulmasını öğrenmektedir.

"5. Yeni yasa, Türk yazar Eser Karakaş'ın belirttiği üzere, azınlığın mülk edinmesinde Türk Devletinin getirdiği engellemeleri yeniden gündeme getirdi. Devlet, bu Hayır Kurumlarının/vakıfların Türkiye Cumhuriyeti vatan-daşı insanlar olduğunu ve yabancı uyruklu olmadıklarını ve azınlık haklarının korunmasının ve mülkiyet/sahiplik haklarının, insanlık hakkı olduğunu kabul etmiyor. Türk yazar, 'temel siyasi hakların 'mütekabiliyet' ilkesi ile ilişkilendirilmesini, bağlantı kurulmasını kötü ve komik' buluyor."

I. AB ÜYESİ YUNANİSTAN'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRKLER ile İSTANBUL ORTODOKS HİRİSTİYANLARIN HUKUKİ STATÜSÜ

AB üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin hukuki statüsü, Yunanistan'ın taraf olduğu ikili ve çok taraflı (Türkiye ve diğer devletlerle

akdettiği) antlaşmalar ile Avrupa Birliği müktesebatı olarak ele alınıp incelenebilir. AB üyesi Yunanistan, ülkesinde yaşamakta bulunan Müslüman Türklerin azınlık hakları ile ilgili olarak yukarıda saydığımız ve bugün de geçerli ve yürürlükte bulunan şu temel antlaşmalarla yükümlülük altına girmiş bulunmaktadır. 1830 Londra Protokolü başta olmak üzere, 2 Temmuz 1881 İstanbul Antlaşması, 14 Kasım 1913 Atina Barış Antlaşması, 10 Ağustos 1920 tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair Sevr ve 1923 Lozan Barış Antlaşmalarını imzalamış ve bunları usulüne uygun olarak Yunanistan onaylamış ve kendi iç hukukunda bu konularda uygulama yasalarını çıkarmıştır. Yunanistan Yargıtay'ının 1980 yılında 1723 sayılı (1723/1980) "Müftülerin Yargılama Yetkisi" ile ilgili verdiği bir kararda bunu doğrulamaktadır¹⁶. Yunanistan, ülkesindeki Müslüman Türk Cemaati bakımından zaten yukarıda saydığımız antlaşmalarla yükümlülük altında iken ve bunlar iptal edilmeden, 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti de ülkesindeki "gayrimüslim" azınlıklar bakımından yükümlülük altına girmiştir. İstiklâl savaşı ile kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devletinden farklı ve yeni bir devlet, yeni bir siyasi rejimle yönetilecek olan üniter bir ulus devlet olarak ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla bu yeni devlette, Türkiye Cumhuriyeti'nin Müslüman olmayan azınlıklara karşı yükümlülükleri tespit edilmiş ve düzenlenmiştir. Bu önemli olaylar yaşanırken Yunanistan'da yeni bir devlet kurulması veya herhangi bir siyasi rejim değişikliği söz konusu değildir, yaşanmamıştır. Lozan Barış Antlaşmasında belirlenen haklardan, Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesi gereği, Yunanistan'daki "Müslüman azınlığın" da yararlanacağı hüküm altına alınmıştır.

Bu bağlamda Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin yaşamakta oldukları en önemli ve temel sorunlarının nedeni/kaynağı, yukarıda saydığımız antlaşmaların Yunanistan tarafından sürekli olarak ihlâl edilmesidir, uygulanmamasıdır. Yunanistan'ın taraf olduğu bu antlaşmalar incelen-

¹⁶ Yunanistan Yargıtay'ının 1980 yılında 1723 sayılı (1723/1980) "Müftülerin Yargılama Yetkisi" ile ilgili verdiği bir kararın konumuzla ilgili bölümünün Yunancadan Türkçeye çevirisi aynen aşağıdaki gibidir; "... Yunanistan'da oturan Yunan uyruklu Müslümanlara belli bazı hukuki ilişkilerinde kutsal İslâm yasalarının uygulanmasının nedeni; Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 2 Temmuz 1881 Sözleşmesi ile a) 1/14 Kasım 1913 Atina Antlaşması (11. madde), b) 1920 Sevr ve c) 1923 Lozan Antlaşmalarıdır. Bütün bu antlaşmalar da sırasıyla şu Kanun Hükmünde Kararnemelerle onaylanmıştır: Ξ Λ Ζ' sayı ve 11 Mart 1882 tarihli (maddeler 3., 8.), Δ Σ Γ' sayı ve 14 Kasım 1913, 29 Eylül/30 Ekim 1923 (14/1 madde) ve 25 Ağustos 1923 (42. ve 45. maddeler)...".

diğinde ise Batı Trakyalı Müslüman Türklerin özerkliğe sahip oldukları görülür. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Batı Trakya Türklerinin uluslararası hukuk ve antlaşmalardan kaynaklanan ve sahip oldukları özerklik a-) idari, b-) hukuki, c-) eğitim ve öğretimdeki özerklikleri olmak üzere üç ana başlık altında toplanabilir. Yunanistan bunlardan idari özerklik ile eğitim ve öğretim özerkliğini antlaşmalara ve uluslararası hukuka aykırı olarak uygulanmasını engelledi ve engellemeye devam etmektedir. Günümüzde de sıra Batı Trakya Türklerinin hukuki özerkliğini iptal etmeye gelmiş gibi görünmektedir. Yunanistan, bugün (2008) çeşitli taktiklerle uluslararası antlaşmalarla Yunanistan ülkesinde Yunanistan uyruklu olarak yaşayan Batı Trakyalı Müslüman Türklerin kazandığı kolektif haklarını AB müktesebatı çerçevesinde, AB müktesebatına bağlamaya çalışarak bireysel haklara indirgemeye çalışmaktadır.

Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesinin hukuki niteliği irdelendiğinde, iki yönü bulunduğu görülecektir. Bunlardan birincisi Batı Trakya Türkleri bakımından Yunanistan'ı yükümlülük altına sokan, ikincisi de Türkiye'yi Yunanistan'daki Müslüman Türkler üzerinde hak sahibi yapan ve bu şekilde mütekabiliyet ilkesini öngören bir maddedir. 45. madde olmasaydı Türkiye, Batı Trakya Türkleri üzerinde taraf ve belki söz sahibi dahi olamayabilirdi. Bu bağlamda Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesindeki "mütekabiliyet" ve "Lozan dengesinden" hareketle Türkiye, Yunanistan ve özellikle AB makamlarıyla İstanbul Ortodoks Hıristiyanlarıyla ("Rumlarıyla") ilgili her türlü konuyu ele alırken, iç hukukunda bunlarla ilgili düzenlemeler yaparken Batı Trakya Türklerinin sorunlarıyla birlikte değerlendirmesi, hem tarihsel hem de Lozan Antlaşmasından ve Lozan dengesinden kaynaklanan hukuki bir sorumluluktur.

Diğer taraftan Avrupa bağlamında, Yunanistan'ın da taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de Batı Trakya Türkleri için önemli bir koruma oluşturmaktadır. Avrupa Birliği bakımından, azınlık hakları genel olarak Avrupa Konseyi (COE) Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşme (FCNM)¹⁷ tarafından korunmaktadır.¹⁸ Esasen Avrupa Birliğinin

¹⁷ Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmesinin (FCNM) İngilizce metninin tamamı için bkz. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/17.doc> (24.04.2007).

¹⁸ Ulusal Azınlıkların Korunmasına İlişkin Çerçeve Sözleşmeyi (FCNM) imzalamamış olan devletler; Andora, Fransa, Türkiye olup, söz konusu sözleşmeyi imzalamış, ancak usulüne

kendi azınlık koruma sistemi bulunmamaktadır. Ancak, azınlık hakları hakkındaki ilkeler ve bu hakların tanınması Avrupa Birliği mevzuatlarında yer almaktadır. Avrupa Birliğinin genişlemesi sürecinde 1990 Kopenhag Belgesinde/Kriterlerinde “azınlıklara saygı göstermek ve koruma” ilkesi de önemli bir koruma teşkil etmektedir. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirisinde/Şartı’nda azınlık haklarından doğrudan söz edilmemesine rağmen, azınlık haklarının göz ardı edilmesinin, bazı durumlarda, Avrupa Birliği Temel Haklar Şartı tarafından yasaklanan ayrımcılık olarak ele alınabileceği yönünde bir ayrımcılık karşıtı madde içermesi dikkat çekmektedir. Helsinki Nihai Senedi, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı/Konferansı ve diğerleri Batı Trakya Türkleri için önemli birer koruma teşkil etmektedirler.

Ayrıca, 2000/43/EC sayılı ve 29 Haziran 2000 tarihli ırksal veya etnik kökene bakılmaksızın kişiler arasında eşit muamele ilkesini uygulamaya geçiren Konsey Yönergesi, OJ 2000 L 180/22 ile 2000/78/EC sayılı ve 27 Kasım 2000 tarihli istihdam ve işgücü alanında eşit muamele için genel bir çerçeve tesis eden Konsey Yönergesi, OJ 2000 L 303/16, bunlardan başka Avrupa Birliği Eşitlik Direktifi tarafından koşulları düzenlenen doğrudan olmayan ayrımcılık kavramının başka azınlık haklarını koruma yolları da mevcuttur¹⁹.

AB üyesi bazı devletler tarafından benimsenmeyen Avrupa Birliği Anayasa Sözleşmesinin son taslağında, “azınlıklara ait insan haklarının korunması” hakkındaki ilke de bir koruma teşkil edebilir.

İstanbul’daki Ortodoks Hıristiyanların hukuki statüsünü ise 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye’nin AB üyelik çerçevesinde kabul etmek durumunda bulunduğu ve AB üyesi Yunanistan’ın da uymak durumunda olduğu ve yukarıda bahsettiğimiz düzenlemelerdir. Netice itibarıyla İstanbul’daki Ortodoks Hıristiyanlar ile Batı Trakya’daki Müslüman Türklerin hukuki statüsü başka bir deyişle “standartları” denklik, paralellik veya bir karşılıklılık arz etmektedir. Bir denge siyaseti gerektirir niteliktedir.

uygun olarak henüz onaylamamış devletler; Belçika, Gürcistan, Yunanistan, İzlanda, Litvanya (Lituanya), Lüksemburg (Lüksembourg) ve Hollanda’dır.

¹⁹ <http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2000/l180/l18020000719en00220026.pdf> (24.04.2007).

II. İKİ KOMŞU ÜLKEDEKİ YENİ VAKIFLAR YASALARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

A. BATI TRAKYA'DAKİ MÜSLÜMAN TÜRKLER BAKIMINDAN

07.02.2008 tarihinde Yunanistan Meclisi tarafından, Batı Trakya Türklerinin vakıflarının yönetimi ile ilgili olarak kabul edilen "Batı Trakya Müslüman Azınlığı Vakıflarının ve Bunların Malvarlıklarının Yönetimi ve İdaresi"ne ilişkin Yasa ile Batı Trakya Türklerinin itirazı nedeniyle uygulanmayan 1980 tarih ve 1091 sayılı (1091/1980) yasa yürürlükten kaldırıldı. 2008 tarihli ve 3647 sayılı (3647/2008) yasa, söz konusu Yasanın uygulanacağı yeri/bölgeyi Batı Trakya olarak sınırlandırmaktadır. Menteşe Adaları ile Yunanistan'ın diğer bölgelerinde yaşayan Müslüman Türklerin mevcut vakıflarının durumunu bu yasa kapsamamaktadır/düzenlememektedir. Bu durum Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da kabul edilen yeni yasanın önemli bir eksikliğidir. Çünkü Lozan Antlaşmasının 45. maddesi "Yunanistan'daki Müslüman Azınlıktan" söz ediyor. Batı Trakya ile sınırlandırmıyor.

Yunanistan, 1980 tarihli ve 1091 sayılı eski Yasanın 1. maddesinde²⁰ olduğu gibi, yeni çıkardığı 2008 tarihli ve 3647 sayılı Vakıflar Yasasının 1. maddesinde²¹ de 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasından bahsetmektedir. Böylece Yunanistan, Lozan Barış Antlaşmasıyla Yasanın bağlantısını/ilgisini kurarak azınlık vakıfları olgusunu vurgulamaktadır. Diğer taraftan Yunanistan, 1980 yılında çıkardığı yasanın 1. maddesinde ayrıca "mütekabiliyet" ilkesini öngörmüş olduğu halde 2008 yılında çıkardığı yeni vakıflar yasasında mütekabiliyet ilkesine yer vermemektedir. Başka bir deyişle mütekabiliyet ilkesini gözetmekten vazgeçmektedir.

Hiçbir zaman uygulanmayan 1980 tarihli ve 1091 sayılı yasanın hiçbir hükmünde Müftüye deyinilmemekteydi. Yeni yasada ise Müftüye büyük yetkiler tanınmaktadır. Bu durum yerindedir ve Türkiye ile Yunanistan

²⁰ 1980 tarihli 1091 sayılı vakıflar yasasının 1. maddesinin Yunancadan Türkçeye çevirisi şöyledir: "Batı Trakya'daki Müslüman azınlığa ait Vakıfların ve bunların servetlerinin idaresi ve kullanılması: a) 25 Ağustos 1923 tarihli kararname ile onaylanan Lozan Barış Antlaşmasının 1. maddesi, b) Milletlerarası mütekabiliyet ilkesi hakkı saklı tutularak, bu Yasa ile düzenlenmektedir."

²¹ 2008 tarihli ve 3647 sayılı Yunanistan'daki Vakıflar Yasasının 1. maddesinin Türkçeye çevirisi aşağıdaki gibidir: "Yasal Çerçeve" Batı Trakya Müslüman Azınlığın Vakıflarının ve bunların malvarlıklarının yönetimi ve idaresi hususları, a) 25 Ağustos 1923 tarihli kararnemenin 1. maddesi ile onaylanmış olan Lozan Barış Antlaşması ve b) işbu yasa tarafından düzenlenmektedir."

arasında akdedilen antlaşmalara da uygundur. Ancak Müftülükler sorunu devam ettiği için, atanmış Müftü vakıfların mal varlığının yönetimi konusunda belirleyici ve odak teşkil etmesi durumuna Batı Trakya Türkleri itiraz etmektedir. Başka bir deyişle Ortodoks Hıristiyan Yunanlıların seçip, atadıkları sözde Müftünün vakıflar konusunda belirleyici olması kabul edilemez niteliktedir. Fakat Yunanistan'da Müftülük meselesiyle ilgilenen bazı Yunanlılar da bu duruma yani vakıflarla ilgili olarak Müftünün merkezi ve ana unsur, odak teşkil etmesine karşı çıkmaktadırlar. Örneğin Yunanlı yazar *Manu*; “bu durumu mantıksız” buluyor ve “Müftünün sadece dini konularla ilgili görevlendirilmesini ve böylece Devletin, Müftüyü atmasına gerek kalmayacağı gibi Müslümanların da kendi Müftülerini seçmelerine ve belirlemelerine izin verilebileceğini” belirttikten sonra sözlerine şöyle devam ediyor; “Çünkü iki özellikli -a) fetva veren ve b) Kadı sıfatıyla yargılama yetkisine sahip- olan Yunan memuru statüsündeki Müftü, Yunanistan'da birçok sürtüşmenin, çatışmanın da nedenidir. Müftünün, yeni vakıf yasası ile yetki ve görevlerinin artırılmasının mantığını anlayamıyorum. Bu çatışma ve anlaşmazlıkları artıracaktır. Ayrıca neden bugün bu yeni vakıf yasasının 2. maddesinde²² ‘Kutsal İslâm Yasası’ndan bahsedildiğini de anlayamıyorum. Yasa bu şekilde sorunları mı çözüyor? Yoksa yeni sorunlar mı yaratıyor/doğuruyor? Oysa iptal edilen 1980 tarihli ve 1091 sayılı vakıf yasasının 2. maddesinde ‘vakıfların basit vakfolunmuş şey’ olduğu belirtilmekteydi. 2008 tarihli yeni yasa ise ‘Kutsal İslâm Yasası’ndan söz etmektedir. Bu yeni düzenleme Kutsal İslâm Yasasını kuvvetlendirirken neyi amaçlamaktadır? Bunun nedeni nedir?” diye soruyor, Yunanlı yazar *Stefanu Manu*²³. Evet, kanımızca bunun nedeni, yani Müftünün idari, yargılama, eğitim, vakıflar ve diğer meselelerde yetkisinin kaynağı yukarıda belirttiğimiz gibi Türkiye ile Yunanistan arasında akdedilen antlaşmalardır.

²² Yunanistan'daki 2008 tarihli ve 3647 sayılı Vakıflar Yasasının 2. maddesinin Türkçeye çevirisi aynen şöyledir: “Kutsal İslâm Hukukuna göre, kâr amacı gütmemek üzere kurulmuş olan veya kurulan ve taşınır, ya da taşınmaz mal varlığı öğelerini içeren, ya da lehine özgülenmiş din ve hayır amaçlı gelirleri kapsayan vakfolunmuş şeyler Vakıftır.”

²³ **Μανου, ΣΤ. (Manu, ST.):** “Όσα πρόκειται να γίνουν στο Κόσοβο θα έπρεπε πιστεύω να μας θυμίσουν την ανάγκη μεγάλης προσοχής κατά τον χειρισμό μειονοτικών ζητημάτων (Kosova'da Olabilecekler, İnanıyorum ki Bize Azınlık Meselelerinin Büyük Bir Dikkatle Ele Alınması Gerektiğini Hatırlatmaktadır.)” http://www.kathimerini.gr/4dcgi/w_articles/politics/217/01/2008/255785 (27.02.2008).

Yunanistan'ın 2008 yılında çıkardığı azınlık vakıfları yasasının 2. maddesinde vakıf tanımı yapılmaktadır. Ancak bu tanım eksiktir. Çünkü okul vakıflarını kapsamamaktadır.

İslâm Hukukuna göre vakıf mülklerinin/mallarının satılması, ipotek konulması ve kat karşılığı verilmesi yasak olduğu halde 2008 tarihli yeni yasanın 3. maddesinin 5. fıkrasında²⁴ illerdeki yerel Müftünün onayı ile bütün bunlara izin verilebileceği düzenlenmektedir.

2008 tarihli yeni yasanın 4. maddesinin 2. fıkrasına göre, İskeçe, Gümölcine ve Dedeoğlu'da bulunan "kamu Müslüman mezarlıkları" da vakıf olarak addedilecektir. Yasada "kamu Müslüman mezarlıkları" kavramı kullanılarak, hâlâ faaliyette bulunan mezarlıklar vakıf niteliğini kazanırken, faaliyette bulunmayan (defin işlemlerine kapatılmış olan) mezarlıklar ise doğrudan kamu mülkiyeti niteliği kazanarak, Müslüman Türk azınlığının elinden/mülkiyetinden çıkmaktadır. Böylece bu Müslüman Türk mezarlıklarına çok katlı alışveriş merkezleri açılmasının kapıları aralanmaktadır. Ayrıca 4. maddenin 3. fıkrası gereği Müslüman Türklere ait ve genel kullanıma yönelik olan vakıflar, Yunan Medeni Yasasının 967. maddesi çerçevesinde özel hukuk tüzel kişisi sayılmamaktadır.

Yunanistan'ın çıkardığı Yeni Vakıflar Yasasının 5. maddesinde, bu yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren, yeni kurulacak olan taşınır ya da taşınmaz mal varlığına sahip olan Vakıfların kuruluş ve yönetimleri Yunan Medeni Kanunun Kurumlarla ilgili hükümlerine, idari bakımdan ise bu yeni yasaya tabi olacakları belirtilmektedir. Bu çelişkili ve ikili düzenleme sorunları mı çözer, yoksa yeni sorunlar mı ortaya çıkarır? Sorusunun cevabı burada önem arz etmektedir. Bu ikilik ve çelişkili durum sorunlar yaratabilecek niteliktedir. Diğer taraftan yeni yasanın 3. maddesinin 3. fıkrasında Vakıfların mal varlığını idare eden Kurulların üyeleri vakıf idaresinde İslâmi ilke ve geleneklere saygılı olmak zorunda oldukları da düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu konuda ilgili denetim Müftü tarafından yapılar denilmektedir. Bu düzenlemeler, 3. maddenin 2. fıkrasındaki "Vakıf malvarlığının idaresi, miras ve hayır kurumlarıyla ilgili yasa da belirtilen mevzuata uygun bir biçimde yapılır" hükmü ile uyumludur. Çünkü Yunanistan'daki "Müslümanların" eğitimsel, idari, dinsel ve hukuki özerklikleri vardır. Miras ve aile hukuku konularında Müslümanlar

²⁴ 3. maddenin 5. fıkrası: "Vakıf mal varlığı gelirlerinin idaresi, taşınmaz malvarlığının herhangi bir biçimde değerlendirilmesi, ipotek kurulması, kat karşılığı usulüyle bina yapımı, taşınmaz mal satın alınması ve başka bir vakfa ekonomik yardımda bulunulması da dâhil olmak üzere, her konuda yerel Müftünün onayı ile olur."

arasında çıkabilecek uyuşmazlıklarında Yunan mevzuatı değil, Müslüman Türklerin kendi gelenek hukukları, Kutsal İslâm Yasaları uygulanmaktadır. Bunun nedeni, Türkiye ile Yunanistan arasında akdedilen antlaşmalardır. Bu bağlamda Müslümanlar tarafından yeni kurulacak vakıfların da Yunan Medeni Kanunu hükümlerine göre değil, İslâm hukuku kurallarına uygun bir biçimde kurulması ve gelenek hukuklarına tabi olmaları gerekir. Çünkü vakıflar dini birer kurumdur. Bu nedenle de Müftünün denetiminde olması normaldir ve doğrudur. Ancak burada yineleyelim ki sorun ve Müslüman Türklerin itiraz ettiği nokta Müftünün, antlaşmalarda öngörüldüğü gibi “Müslüman” ahali tarafından demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi seçilmesidir. Sıkıntılı durum, Yunanistan tarafından Müftünün bu şekilde seçilmesine izin verilmeyip, seçtirilmeyip, engellenip, Yunanlı Ortodoks Hıristiyan makamlarınca doğrudan ve keyfi olarak, seçilip, atanmasıdır. Sonuç olarak, 2008 tarihli Yunanistan’daki Vakıflar Yasasının eleştirilmesi gereken önemli bir yönü de söz konusu yasa yürürlüğe girdikten sonra kurulacak olan Müslüman Türklere ait vakıfların Yunan Medeni Kanunun Kurumlarla/tesislerle ilgili hükümlerine tabi olması ve idari bakımdan da 2008 tarihli yasaya tabi olmasının öngörülmüş olmasıdır. Böylece Batı Trakya’daki Türk vakıfları -bir tarafta İslâm hukuku ilkeleri ve gelenekleri ile diğer tarafta da aynı zamanda ve paralel olarak Yunan mevzuatının geçerli olması gibi- ikili bir uygulama ile karşı karşıya kalacak olmaları düşündürücüdür. İşte ortaya çıkan bu durumu Batı Trakyalı Müslüman Türkler kabul etmemektedir. Çünkü tayinli Müftüye, duruma göre hangi hukuk sisteminin -İslâm hukuku ya da Yunan mevzuatının- uygulanacağı veya geçerli olacağı konusunda bir seçimlik hak verilmektedir. Böylece bir belirsizlik, kuşku ortaya çıkmakta ve hukuk güvenliği ortadan kaldırılmaktadır. Hukuk güvenliği bakımından hangi hukuk sisteminin uygulanacağı önceden belli olmalı ve bilinmelidir. Bu da yürürlükteki antlaşmalar gereği İslâm hukuku, gelenek hukuku olmalıdır.

2008 tarihli Vakıf Yasasınının 10. maddesinin 1. fıkrasındaki düzenleme yerinde olmuştur ve İslâm hukuku ve azınlığın gelenekleriyle de bağdaşır niteliktedir. İskeçe, Gümölcine, Dedeoğlu ve Dimetoka belediyelerindeki tüzel kişiliklerin her birinin yönetim ve idaresi, üç kentin her birinde tek bir İdare Kurulu tarafından yürütülür olması önemlidir. Vakıf İdare Kurulları beş (5) üyeli ve ilgili Vakıf Kurulunun bağlı bulunduğu belediyelerin seçmen kütüklerinde kayıtlı olan Müslüman kadın ve erkekler tarafından gizli oylamayla belirlenmesi hüküm altına alınmıştır. Batı Trakyalı Müslüman Türkler

yıllardan beri 1913 Atina Barış Antlaşmasında da ifadesini bulan bu hükmün Yunanistan'da Müftülerin belirlenmesinde de uygulanmasını istemektedirler. Burada eleştirilmesi gereken bir nokta da Vakıf İdare Kurullarının beş (5) üyeden oluşmasıdır. Kanımızca Yunanistan'daki Müslüman Türklerin Vakıf İdare Kurullarının on bir (11) üyeden veya en az yedi (7) üyeden oluşması daha doğru olacaktır. Seçim sistemi 1980 tarih ve 1091 sayılı eski yasada da öngörülmekteydi. Ancak Yunan makamları tarafından hem antlaşmalara, hem de yasal düzenlemelere de aykırı olarak Vakıf İdare Kurullarının atama yöntemi ile belirlenmesine günümüze (2008) kadar devam edildi.

Diğer taraftan 2008 tarihli Vakıf Yasasının 10. maddesinin 2. fıkrası, Doğu Makedonya ve Trakya Bölge Genel Sekreterine kendi kararıyla, amaca göre, İskeçe, Gümülcine ve Dedeoğaç -fakat yasada Dedeoğaç, Dimetoka olarak sınırlandırılmıştır- belediyeleri yönetim sınırları içinde bulunan her belediyedeki vakıf gruplarının yönetilmesi için "özel vakıf yönetim kurulları oluşturma" yetkisi Bölge Genel Sekreterine tanınmaktadır. Batı Trakya Türkleri bu hükmü itiraz etmektedir. Çünkü burada Müslüman Türklere ait vakıfların özerkliği ve özyönetimi antlaşmalarla güvence altına alınmış olduğu halde söz konusu yasa maddesi ile bu ortadan kaldırılmaktadır. Esas olan vakıf yöneticilerinin Müslümanlar tarafından özgür iradeleriyle seçilmeleridir. Ayrıca bu vakıf yönetim işleri mütedeyyin insanlara veya vakıflarla gönüllü olarak ilgilenen, uğraşan Müslüman insanlara mahsustur. Bu bağlamda 2008 tarihli Yeni Vakıf Yasasının 10. maddesini takip eden 11. maddesinde vakıf yöneticilerinin tespiti bakımından zaten seçim öngörülmektedir. İlgili yasanın 11. maddesinde seçimlerin yapılış biçimleriyle ilgili olarak, gerekli uyarlamalar, İçişleri, Kamu Yönetimi, Ekonomi ve Maliye, Dışişleri, Milli Eğitim ve Dini İşleri Bakanlıklarının ortak kararlarıyla -kararname ile belirlenir hükmü yer almaktadır.

2008 tarihli Vakıf Yasasının 12. maddesi gereği Vakıf İdare Kurulu Başkanı ve üyeleri, hizmetleri karşılığı, İdare Kurulunun kararı ile belirlenecek ve Vakıf kasasından ödenecek uygun tazminat alma hakları vardır. Yasaya göre bu tazminat miktarını Vakıf Yöneticileri kendileri için takdir edecekler. Bu kabul edilemez. Çünkü azınlığa ait olan bu hayır kurumlarında ve makamlarında hayırsever kimselerin para almadan, karşılıksız hizmet etmesi beklenirdi. Yunanistan'daki cemaat vakıflarının, bu hayır kurumlarının para kazanılan yerler olmaması gerekir.

2008 tarihli Vakıf Yasasının 15. maddesinin 2. fıkrasında kimlerin Vakıf Yönetim Kurullarına seçilemeyeceği sayılırken, "vali ve yardımcılarını ile

belediye başkanları” da sayılmaktadır. Oysa AB üyesi Yunanistan’da yürürlükteki “Kapodistrias Yasası” ile Müslüman Türklerin İskeçe, Gümülcine ve Dedeğaç gibi illerde vali ve belediye başkanı olmaları engellenmektedir.

Yeni Vakıf Yasasının 16. maddesinin 2. fıkrası hükümleri gereği Vakıf Yönetim Kurulu ve Vakıf Kurulu üyeleri bu yasayla ilgili bakanlık kararlarına ve diğer idari kararlara itaat etmemeleri halinde görevlerinden mahkeme kararıyla azledilirler. Buna göre Vakıf Yönetim Kurulu ve Vakıf Kurulu üyeleri herhangi bir keyfi idari karara -polis, valilik, belediye ve bölge genel sekreterin keyfi uygulamalarına, kararlarına- karşı çıkarlarsa görevleri mahkeme kararıyla sona erebilir. Vakıf yönetim kurulu üyeleri bu durum karşısında eğer görevde kalmak istiyorsa, Yunan yönetiminin bütün kararlarına, Vakıfların aleyhine olabilecek nitelikteki kararlarına dahi itiraz etmeyip, evet demek zorunda kalabilecektir.

2008 tarihli Vakıf Yasasının 19. maddesi hükümlerine göre okul vakıflarının yönetimi, okul encümenlerine, okul aile birliklerinin yönetimine bırakılmaktadır.

Batı Trakya’dan 1955’ten ve hatta daha önceden başlayan göç ile birlikte bazı köylerin nüfusunun tamamı veya bazı bölgelerin Türkleri göç etmiştir. Bugün hiç kimse buralarda yaşamamaktadır. Oysa buralarda Müslüman Türklere ait vakıf mülkleri bulunmaktadır. İşte buradaki vakıfların durumu yeni Vakıf Yasasının 20. maddesinde “insan oturmayan veya ıssız bölgelerdeki vakıflar” olarak hükme bağlanmıştır. Buna göre, “İskeçe, Gümülcine ve Dedeğaç illeri sınırları içerisinde ıssız yerlerde, ya da Müslümanların ikamet etmediği bölgelerde vakıf bulunması durumunda, en yakın İdare ya da Vakıf Heyeti, Müftünün onayı ile bu vakfın ve olası malvarlığının yönetimi için Mütevelli atayacaktır. Atama, Bölge Genel Sekreterliğine bildirilecektir. Atanmış kişi tipik seçilme özelliklerine sahip olmak durumundadır.”

2008 tarihli Yunanistan Vakıf Yasasının 23. maddesinin Türkçeye çevirisi aynen şöyledir; “Yürürlükte bulunan 2190/1994 (ΦΕΚ 28 Α’) sayılı yasanın 14. maddesinin sonuna 7. paragraf aşağıda belirtildiği biçimde eklenmiştir: 7.) ASEP tarafından ülke genelinde ilan edilen süresiz özel hukuk sözleşmesiyle, PE, TE, DE ve YE kategorilerindeki kalıcı ve sözleşmeli kadroların binde beşlik oranı, (Batı) Trakya Belediyelerine kayıtlı, ya da bu belediyelerdeki kayıtlarını ülkenin herhangi bir başka belediyesine aktarmış olan (Batı) Trakya Azınlığı mensubu Yunan uyrukları tarafından doldurulur. Yukarıdaki orana göre, her il ve kuruma düşen kadrolar ASEP tarafından yayınlanan duyuru ile ilân edilir.”

Yunanistan genelinde ilan edilen süresiz özel hukuk sözleşmeleriyle belli kategorilerde kalıcı ve sözleşmeli kadrolara binde beşlik (0.005) oranında Batı Trakya'daki belediyelere kayıtlı, ya da bu belediyelerdeki kayıtlarını ülkenin başka bir belediyesine aktarmış bulunan Batı Trakyalı Müslüman Türk azınlığı mensubu Yunanistan uyruklular alınacağı konusu düzenlenmiştir. Yunanistan 1996 yılında buna benzer bir düzenlemeyi, Batı Trakya Türklerinin Yunanistan Üniversitelerinde öğretim yapabilmeleri için yapmıştı. Çünkü AB üyesi Yunanistan Üniversitelerinde Türkler yüksek tahsil yapamamaktaydı. Aynı şey Yunanistan'da devlet memurluğu için de geçerlidir. Batı Trakya nüfusunun yarısı hatta Gümülcine'deki nüfusun yarısından fazlası (%52) Müslüman Türklere oluşmasına rağmen, İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç ve hatta Avrupa Birliği üyesi Yunanistan genelinde hiçbir Yunanistan uyruklu Müslüman Türk devlet memuruna²⁵, üst düzey bürokrata, yargıca, savcıya rastlamak mümkün değildir. Kısaca Müslüman Türkler bu alanlarda istihdam edilmemektedir. Şimdi bu yasal düzenleme ile İskeçe, Gümülcine ve Dimetoka'daki Belediye ve tayinli Müftülüklerden -Müslüman Türklerin tanımadığı Müftülerden- alınacak "Müslümanlık" belgesiyle birlikte başvuracak olan Türkler daimi kadrolarda devlet memuru olabileceklerdir. Daha önceleri, Batı Trakya Türklerinin Yunanistan'da tayinli Müftülerden alacakları "Müslümanlık" belgesiyle sınavsız olarak istedikleri Yunanistan Üniversitelerinde öğrenim yapabilme şansı tanınmıştı. Şimdi 2008 yılında yapılan bu yeni düzenleme ile birlikte memur olabilme imkânı tanınmaktadır. İşte bu durum da Yunanistan'daki bazı Yunanlılar tarafından "ırkçılık - raçizm" olarak değerlendirilerek itiraz edilmektedir. Oysa bu yasal düzenleme ile 84-85 yıldan beri Batı Trakyalı Müslüman Türklerin uğradıkları haksızlığın, ırkçılığın, ayrımcılığın giderilmesi ve ayrıca geçmişte yapılan bu haksızlığın Yunanistan tarafından kabul edilmesi anlamındadır. Ayrıca bu uygulamanın hukukta azınlığa karşı "pozitif ayrımcılık" olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

²⁵ 2007'in son ayları ile 2008'in ilk aylarından itibaren Yunanistan uyruklu Batı Trakyalı Müslüman Türkler de daimi kadrolarda memur olmaya başladılar. Özellikle bu dönemde mevcut sözleşmelilere memur statüsü kazandırıldı. KEP'te Yunanistan uyruklu Türklerin memur sayısı 50'yi geçmemektedir. SÖPALI öğretmenlerin de memur olduklarını iddia eden Yunanistan Batı Trakyalı Türk memurların sayısını çokmuş gibi göstermeye çalışmaktadır. Bu son gelişmelerle birlikte Yunanistan makamlarınca tercih edilen bir yöntem de daimi memur kadrolarına atadıkları Müslüman Türklerin özellikle Batı Trakya bölgesi sınırları dışındaki Selanik, Atina gibi eski Yunanistan'daki yerlerde istihdam edilme-leridir.

Yeni Vakıflar Yasası ile Yunanistan'daki Müslüman Türk Vakıfları, hukuk bakımından kamu yararına faaliyet gösteren ve özel hukuk tüzel kişiliğine sahip Kurum niteliğini kazanmışlardır.

Söz konusu yasanın 22. maddesi ile "1980 tarihli ve 1091 sayılı (1091/1980) yasa yürürlükten kaldırılmıştır. Bu yasanın hükümleriyle çelişen bütün genel ya da özel hükümler mülğadır. Var olan ve 1091/1980 sayılı kanuna göre kurulmuş İdare Kurulları, bu yasanın temelinde ve sıradaki maddenin hükümleri gereği, yeni İdare Kurulları oluşuncaya kadar faaliyetlerine devam ederler." Buna göre, bu yasa, mevcut Vakıf Yönetim Kurullarının görevlerinin sona ermesi ile yani 30 Kasım 2008 tarihinde yürürlüğe girecektir.

Yeni vakıflar yasası Yunanistan'da Yunan Meclisinde kabul edildi ve Yunan Hükümet (Resmi) Gazetesinde yayınlandı. Buna göre, vakıf yöneticileri seçimlerinin ne zaman yapılacağı merak konusu olmaktadır. Atama ile göreve gelen mevcut vakıf yöneticilerinin görev süresi 30 Kasım 2008 tarihinde sona erecektir. Batı Trakya Türkleri Vakıf yöneticilerinin belirlenmesi seçimlerinin 2008 yılında yapılması umudunu taşımaktadırlar.

B. İSTANBUL'DAKİ GAYRİMÜSLİMLER BAKIMINDAN

Öncelikle Türkiye'de kabul edilen 20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasasının en önemli zaaflarından birisinin "azınlık" deyimini/kavramı yerine "cemaat" kavramının/teriminin kullanılmasıdır. Cemaat en basit anlamıyla bir insan topluluğudur veya dini topluluktur. Vakıflar ise, belirli ve sürekli bir amaca özgülenen mal topluluklarıdır. Osmanlı döneminde gayrimüslimler için kullanılan "cemaat" terimi 1923 Lozan barış Antlaşmasıyla birlikte yerini "azınlık" kavramına bırakmıştır. Lozan'da hukuk bakımından kabul edilen "azınlık" tabiridir.

20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasasının en önemli ikinci zaafı da Yasada "vakıf" tanımının bulunmamasıdır. Bu da sorunlar yaratabilecek niteliktedir. Hukuk bakımından bir konuda yasa çıkarılırken kavram ve kurumların tanımlarının yapılması, belirlenmesi çok önemlidir ve alışıl-gelmiş bir şeydir. Çünkü doğabilecek karışıklıkları, yanlış anlamaları, yorumları, uygulamaları ve sorunları ortadan kaldıracaktır.

20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasasının 2. maddesi, Vakıflar Yasasının kapsamını düzenlemektedir. Bu 2. madde²⁶ bütün Vakıflar Yasasına egemen olan “karşılıklılık ilkesini” genel bir ilke olarak benimsemektedir. Türkiye’de bu hükmün sadece çok sınırlı olarak, yabancı uyruklulara, yabancılık unsuru bulunduğu uygulanabileceği görüşü hâkimdir²⁷. Daha somut olarak, Türkiye’deki bazı yazarların görüşü, Azınlık Vakıfları hakkında karşılıklılık ilkesinin uygulanamayacağı, Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesinin “karşılıklılık” kuralını içermediği, aksine bir “paralel yükümlülük”, -“45. maddede sözü edilen düzenleme, devletler hukukunda ifadesini bulan, ‘paralel uygulama’yı öngören düzenlemedir’- “paralel uygulama” getirdiği yönündedir²⁸. Oysa Yunanistan Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesinin mütekabiliyetle ilgili olduğunu savunmaktadır ve kabul etmektedir. 45. maddede yer alan ve Lozan’da Türkiye’nin isteği ile kabul edilen bu mütekabiliyet ilkesini Yunanistan uyruklu olan, kendi vatandaşlarına, Batı Trakya Müslüman Türklerine karşı uygulamıştır ve bugün de uygulamaktadır. Esasen Türkiye, Lozan’da mütekabiliyet ilkesinin bütün Balkan devletleri için geçerli olmasını istemiştir. Ancak müttefikler bu mütekabiliyet ilkesini sadece Yunanistan’la ilgili olarak kabul etmişlerdir²⁹.

²⁶ 2. madde aynen şöyledir: “Bu Kanun; mazbut, mülhak ve yeni vakıflar, cemaat ve esnaf vakıfları ile vakıflar Genel müdürlüğünü kapsar. Bu kanunun uygulanmasında milletlerarası mütekabiliyet ilkesi saklıdır.”

²⁷ **Özdamar, D.-Değer, S.-Uçkan, M.:** “5555 Sayılı Yeni Vakıflar Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme”, Erciyes Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi, Kayseri Haziran 2007, s. 145.

²⁸ Bkz. <http://www.hyert.com/yazi.asp?s=1> (01.11.2006).; **Özdamar-Değer-Uçkan**, s. 145’teki 21 numaralı dipnot.

²⁹ Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesi Müttefikler tasarısı ile Türk tasarısındaki 10. maddeye tekabül etmektedir. Türk tasarısı aynen şöyledir: “Bu kesimdeki hükümlerle Türkiye’nin Müslüman-olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Balkan Devletleriyle, Türkiye’nin komşusu bulunan Devletlerce, bu devletlerin bütün ülkelerinde yaşayan Müslüman azınlıklara da tanınmıştır.” Müttefik tasarısı ise aynen şöyledir: “Bu kesimdeki hükümlerle, Türkiye’nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan’ca, kendi ülkesinin tümünde yaşayan Müslüman azınlığa tanınmıştır.” Bkz. **Meray**, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 2, s. 211, 218. Lozan’da kabul edilen ve bugün yürürlükteki antlaşmada 45. madde olarak yer alan hüküm de aynen aşağıdaki gibidir: “Bu Kesimdeki hükümlerle, Türkiye’nin Müslüman-olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan’ca da, kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır.” Bkz. **Meray**, Takım: II, Cilt: 2, s. 13; Diğer taraftan İsmet Paşa Lozan Konferansında “azınlıklar için karşılıklı haklar söz konusu olduğu vakit, tüm temsilci heyetinin yalnız Yunanistan’daki Müslümanları değil, bütün komşu Devletlerdeki Müslümanları göz önünde tuttuğunu

5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasasının hükümlerine göre, “eski vakıfların yönetim organlarında (özellikle cemaat vakıflarında) görev alanların, Türkiye’de yerleşik olmayan yabancılardan da oluşması mümkün olabilecektir. Çünkü 6. maddenin V. Fıkrasında sadece ‘yeni vakıflardan’ bahsedilmektedir. Böyle bir durumda; kurucu olmayan, ancak yönetim organında görev alan ve idareci olan (eski, özellikle cemaat vakıflarında, Türkiye’de yerleşik de olmayan) yabancılar, bu vakıflar aracılığı ile, vakıflar adına; Tapu Kanunu’nun 35. maddesindeki sınırlamalara (karşılıklılık, yer, büyüklük vs.) tabi olmadan taşınmaz edinerek faaliyette bulunabilecekler; böylece, Tapu Kanunu’nun Anayasa’nın ilgili maddeleri kolaylıkla dolanılacaktır. Bunlar dışında; Tapu Kanunu’nun 35. maddesi, gerçek (I. fıkrada) ve tüzel kişileri (II. fıkrada) farklı hükümlere tabi tutmuştur.”³⁰

Diğer taraftan Batı Trakya’daki Müslüman Türklerin vakıf yöneticileri, 1967 yılından beri Ortodoks Hıristiyan dini inancına sahip Yunan makamları tarafından kararname³¹ ile atanırken, Türkiye’de İstanbul Ortodoks Hıristiyanlar 1991’den beri vakıf yöneticilerini seçemiyorlardı. Bunlara vakıf yöneticilerini seçme imkânı 2006 yılında tanındı³² ve aynı yıl seçimler yapıldı. Oysa bu imkân AB üyesi Yunanistan’daki Batı Trakyalı Müslüman Türklere

belirtmek zorundadır; bu yüzden, Türk Temsilci Heyeti, bunların çıkarlarının da gözden uzak tutulmayacağını ummak hakkını kendisinde görmektedir. ..” diyor. Bkz. **Meray**, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 1, s. 213; Venizelos; “karşılıklı olma (mütekabiliyet) ilkesini kabul etmektedir; fakat bu maddenin, öteki ülkelerdeki azınlıklar üzerinde etkide bulunmasını önlemek için, uygulanmasını, yalnız Yunanistan’da oturan azınlıklarla sınırlamayı istemektedir. Öte yandan, Türkiye’nin, 10 Ağustos 1920 de Sevr’de Yunanistan’ca imzalanmış Azınlıklar Antlaşmasındaki maddelerden, ancak, Osmanlı uyruğu Rumlara aynı güvenceyi (garantiyi) vermesi şartıyla yararlanabileceği de bilinmelidir.” Bkz. **Meray**, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 2, s. 189, 190; Venizelos; Türk Hükümetinin istemekte olduğu karşılıklı olmanın (mütekabiliyetin), Yunanistan dışındaki Balkan Devletlerine pek uygulanmayacağını söyledi; gerçekten, Türkiye’de, Romanyalı ya da Sırbistanlı azınlıklar yoktur. Böylece, karşılıklı olmak için bulunması zorunlu şart da yok demektir.” Bkz. **Meray**, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 2, s. 195. Ayrıca bkz. s. 205, 222, ; Rıza Nur Bey, “karşılıklı olma (réciprocité) şartını kesinlikle uygulanmasını istediğini söyledi.” Bkz. **Meray**, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 2, s. 370.

³⁰ **Özdamar-Değer-Uçkan**, s. 149, 150.

³¹ Yunanistan’daki Müslüman Türklere ait Vakıfların yönetimi, Yunan Milli Eğitim, Dışişleri ve İçişleri Bakanlarının anlaşmasıyla/olumlu görüşü alınarak, Ortodoks Hıristiyan Yunan makamlarınca atanmaktadır (2008).

³² Bkz. 06.10.2006 tarihli Eleftherotipia Gazetesindeki Simeon Soltaridis’in “Ψηφίζουν οι Ρωμιοί στη Πόλη μετά από 15 χρόνια (15 Yıl Sonra İstanbul’daki Rumlara Oy Kullanıyorlar)” başlıklı yazı.

hâlâ tanınmamaktadır. Diğer taraftan Türkiye'de benimsenen ve yürürlüğe giren yeni vakıf yasasının uygulanması ile birlikte 200 milyon dolar değerindeki Ortodoks Hıristiyanlara ("Rumlara") ait vakıf mülkünün iade edileceği Yunanlılarca tahmin edilmektedir. İstanbul Boğaz Yeniköy'de oturan *Lakis Vigkas*'ın iddiasına göre, soydaşlarının Türkiye'de bu yeni yasa ile elde ettikleri en önemli kazanımlarının mütakabiliyetin kaldırılmış olmasıdır. "Yıllardan beri bu ünlü mütakabiliyet ilkesi nedeniyle ki Lozan'da bu öngörülmemiştir ve bu bizi esir tutmaktaydı. Yunanistan'daki Müslüman azınlık herhangi bir zorlukla karşılaştığında, aynı uygulamaya biz İstanbul'da tabi tutulmaktaydık" Bugün bu yeni yasadaki mütakabiliyet ilkesi Türkiye'de oturan yabancılar tarafından kurulan vakıflar bakımından geçerlidir. Doğru ve mantıklı olan da budur. Kendi vatandaşlarına karşı bu mütakabiliyeti nasıl uygulayabilirsin ki? Diyor *Lakis Vigkas*.³³

Türkiye'deki yeni yasa ile mülhak vakıflar diğer vakıflarla birleştirilmektedir. Türkiye'de gayrimüslim vakıfların gelişmesine imkân tanınırken, AB üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin vakıflarının gelişmesi, birleşmesi, ticaretle uğraşması engellenmekte ve sınırlandırılmaktadır. Türkiye'de kabul edilen Yeni Vakıflar Kanunu azınlıkların yeni vakıflar kurmalarına imkân ve fırsat tanımaktadır. Türkiye'deki 20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasası "cemaat vakıfları" olarak ifade ettiği azınlık vakıflarının mal ve mülk edinmelerine de yol açmaktadır. Ancak azınlık vakıflarına mülk edinme hakkı 3 Ağustos 2002 yılında çıkarılan 4771 sayılı yasayla tanınmıştır.

20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasası mülhak ve mazbut vakıfların "cemaat vakfi" adıyla Türkiye'deki gayrimüslim azınlıklara iadesine yol açmaktadır. Yeni Vakıflar Yasasının 7. maddesine göre, "On yıl süreyle yönetici atanmayan veya yönetim organı oluşturulamayan mülhak vakıflar, mahkeme kararıyla Genel Müdürlükçe yönetilir ve temsil edilir. Bu Yasanın yürürlüğe girmesinden önce mazbut vakıflar arasına alınan vakıflarla, bu kanuna göre mazbut vakıflar arasına alınan vakıflara bir daha yönetici seçimi ve ataması yapılamaz."

20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasası azınlık vakıflarının yabancı devletlerde şube açmalarına imkân vermektedir. Yeni Vakıflar Yasası gayrimüslim azınlık vakıflarının şirket açmalarına, ticaretle uğraşmalarına

³³ Yunanca olarak yayınlanan 24.02.2008 tarihli Kathimerini Gazetesi. Bkz. [http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/worl124/02/2008260519\(27.2.2008\)](http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/worl124/02/2008260519(27.2.2008))

başka bir deyişle kâr amacı güden işletme ve iştirakler kurma imkânı tanınmaktadır ve bu bağlamda izin almadan taşınmaz mülk edinme imkânı da tanınmaktadır. 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasasının 26. maddesinde³⁴ iktisadi işletme ve şirket kurabilme konuları düzenlenmiştir. Buna göre okullar ve hatta Vakıf Üniversiteleri sağlık alanında hastaneler açabileceklerdir. Örneğin Heybeliada Ruhban Yüksek Okulunun İstanbul Başpiskoposluğuna bağlı özerk bir biçimde Üniversite kurulmasına, Balıklı Rum Hastanesinin Tıp Fakültesi olmasının bu şekilde yolu açılmaktadır, imkân tanınmaktadır diyebiliriz. Diğer taraftan Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığının vakıfları konusunu düzenleyen ve yürürlükten kaldırılan 1980 tarih ve 1091 sayılı Yasanın 2. maddesinde "kâr amacı gütmeme" koşulu getirmekteydi.

20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasası gayrimüslim azınlık vakıflarının yurt dışından ve yurt içinden aynı ve nakdi yardım alabilmelerine imkân ve fırsat vermektedir. İstanbul Ortodoks Başpiskoposunun tüzel kişiliği yoktur. Ancak 20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasası ile kendisine ait vakıflara sahip olabilmek imkânı ve fırsatı tanınmaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 101. maddesinde³⁵ Türk vatandaşlarının, belirli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla vakıf kurabilmeleri, başka bir deyişle cemaat vakıfları kurulamayacağı açıkça belirtilmektedir. Türk Medeni Kanunda bu genel hüküm varken ve yeni vakıflar yasasında da "cemaat" teriminin kullanılması ve bunun da azınlık vakıfları olarak anlaşılması talebi/durumu hatalıdır, hatta yanlıştır. Çünkü yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kavram kargaşasına ve kafa karışıklığına neden olmaktadır. Cemaat vakıfları yerine "azınlık vakıfları" kavramının kullanılması daha doğru olacaktır. Pekiyi 20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı Yeni Vakıflar Yasasında yeni azınlık vakıfları kurulabileceğine ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığına göre, yeni azınlık vakıfları kurulamaz da diyebiliriz. Ancak diğer taraftan Yeni vakıflar, Medeni Kanun hükümlerine uygun bir biçimde kurulabilir de diyebiliriz. Bu durum Yunanistan'daki Türk Vakıfları bakımından da düşünülmelidir.

³⁴ Yeni Türk Vakıflar Yasasının 26. maddesinin 1. fıkrasında aynen şunlar yazmaktadır: "Vakıflar; amacını gerçekleştirmeye yardımcı olmak ve vakfa gelir temin etmek amacıyla, Genel Müdürlüğe bilgi vermek şartıyla iktisadi işletme ve şirket kurabilir, kurulmuş şirketlere ortak olabilirler."

³⁵ 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 101. maddesi aynen şöyledir: "Cumhuriyetin anayasa ile belirlenen niteliklerine ve Anayasanın temel ilkelerine, hukuka, ahlâka, milli birliğe ve milli menfaatlere aykırı veya belli bir ırk ya da cemaat mensuplarını desteklemek amacıyla vakıf kurulamaz."

Yeni kurulan vakıfların, uluslararası faaliyette bulunabileceği ve yurt dışında şube ve temsilcilik açabilecekleri ve bundan da azınlık vakıflarının da yararlanacağı yönünde eleştiriler vardır. Eski Azınlık vakıflarının bundan yararlanması mümkün değildir. Çünkü Yeni Vakıflar Yasasının 25. maddesinde, “vakıf senetlerinde yer almak koşuluyla uluslararası faaliyetlerde bulunabilirler” demektedir. Oysa eski azınlık vakıflarında vakıf senedi yoktur. 1936 tarihli Beyannameleri vardır. Bir an için vakıf senetleri olduğunu düşünsek dahi vakıf senetlerinde böyle bir hüküm, ibare yani “uluslararası faaliyette bulunacağı yönünde bir kayıt” olmadığında yine 160 adet azınlık vakfı uluslararası faaliyette bulunamayacaktır diyebiliriz. Ayrıca yine Türkiye'deki azınlık vakıfları 20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı yeni Vakıflar Yasasının 25. maddesi gereği yurt içi ve yurt dışındaki kişi, kurum ve kuruluşlardan aynı ve nakdi bağış ve yardım alabilirler. Yurt içi ve yurt dışındaki benzer amaçlı vakıf ve derneklere aynı ve nakdi bağış ve yardımda bulunabilirler. Ancak bu işlemlerin banka aracılığı ile yapılma zorunluluğu vardır.

20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı yeni Vakıflar Yasası, yasanın 41. maddesinde Vakıflar Meclisinin oluşumu düzenlenmiştir. Buna göre 15 üyeden oluşacak olan Mecliste gayrimüslim azınlık vakıflarından seçilecek olan bir (1) üye bulunacaktır. Ayrıca gayrimüslim azınlık vakıfları bir (1) yedek üye de seçeceklerdir.

20.02.2008 tarih ve 5737 sayılı yeni Vakıflar Yasası incelenince gayrimüslim azınlık vakıflarına ilişkin olarak getirilen en önemli değişikliğin, bunların mühlak vakıf statüsünden uzaklaştırılarak, Türk Medeni Kanununa uygun olarak kurulan yeni vakıflara yakınlaştırılmasıdır³⁶. Diğer taraftan gayrimüslim azınlık vakıflarının “Türk hukukundaki istisnailik özelliği ortadan kaldırılmakta, Lozan anlaşmasındaki sınırlama anlamsızlaştırılmaktadır. Bu vakıflar, Türk hukukundaki meşrutiyetlerini de zaten Lozan anlaşmasından aldıkları için, Müslüman cemaatlere vakıf kurdurulmadığı her türlü hukuksal çözümde eşitlik ilkesi ihlâl edilmiş olur.”³⁷

³⁶ Özdamar-Değer-Uçkan, s. 177, 178.

³⁷ Özdamar-Değer-Uçkan, s. 180.

SONUÇ

Batı Trakya'daki vakıflar, 1923'ten önce İslâm hukukuna göre kurulmuş olan gerçek vakıflardandır. İstanbul'daki Ortodoks Hıristiyanların hayır kurumları, mülkleri -manastırların ve kiliselerin mülkleri- 1923'ten önce Ortodoks Hıristiyanların geleneklerine -kilise hukukuna- göre kurulmuş, İslâm hukuku koşullarına göre kurulmamış olan ve esasen "vakıf" niteliğini taşımayan, vakfiyeleri de bu anlamda bulunmayan "vakıf" lardandır. Sorun ve kargaşa da Türkiye bakımından bu noktada ortaya çıkmaktadır. 1936 yılında gayrimüslim azınlığın hayır kurumları için beyanname vermeye davet edilmesinin nedeni bu olsa gerek. 1936 yılında beyanname vermeleri sağlanarak, hayır kurumlarına vakıf statüsü kazandırılmıştır. Yani gayrimüslimlere pozitif ayrımcılık yapılarak, imtiyaz tanınmıştır. Müslümanlar gibi vakıf sahibi olmuşlardır. Türkiye'deki gayrimüslimlere ait azınlık vakıfları ile Müslümanlara ait vakıflar böylece eşitlenmiştir diyebiliriz.

İddia edildiği gibi Türkiye'de "azınlık" ve "çoğunluk" ayırımı yapılmamaktadır. Bunun en belirgin kanıtı, gayrimüslim vakıfları için yasada "cemaat vakıfları" kavramının kullanılmış olmasıdır. Türkiye'de gayrimüslim azınlıklar, gerçekten Türk vatandaşı ve hatta "Türk" olarak kabul edilmektedirler³⁸. Bu nedenle de "yabancılık unsuru" olmadığı, "insan hakları" ve "iki yanlış bir doğru yapmaz" gibi görüşler Türkiye'de öne sürülerek, 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasında kabul edilen "karşılıklı" ilkesinin uygulanamayacağı iddia edilmektedir. Oysa Yunanistan'da basın yayın organlarında, bilimsel çalışmalarda, günlük konuşmalarda Batı Trakya Müslüman Türkleri bakımından "cemaat" terimi yerine "azınlık (μειονότητα)", Ortodoks Hıristiyan Yunanlılar için de "çoğunluk (πλειονότητα)" kavramları kullanılmaktadır. Yunanistan'da "azınlık" kavramı çerçevesinde görüşler ve statüler belirlenmektedir. Ayrıca Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Batı Trakya Türkleri, "Yunanistan uyruklu" olarak kabul edilmeleri nedeniyle Yunanistan'da vatandaşlık haklarından dahi yararlanamamaktadırlar. Bunun nedeni; Yunan hukukunda "ithagenis (ιθαγενής³⁹): asıllılık" ve "ipikootita (υπηκοότητα⁴⁰): uyruk-

³⁸ 1982 tarihli Anayasanın 66. maddesinde bkz.

³⁹ Ιθαγενής (ithagenis): yerli, asli, doğma büyüme, ιθαγένεια (ithagenia): ... asıllılık, ... asıllı olma, soydaşlık, Ελληνική ιθαγένεια (Elliniki ithagenia): Yunan asıllılık. Bkz. Ελληνό Τουρκικό λεξικό (Ellino Turkiko leksiko), Yunanca Türkçe Sözlük, Rodamos Yayınları, Atina 1994, s. 335.

⁴⁰ Υπηκοότητα (ipikootita): vatandaşlık, uyruklu, tabiiyet, υπήκοος (ipikoos): vatandaş, uyruk, tebaa, Έλληνας υπήκοος (Ellinas ipikoos): Yunanistan vatandaşı, Yunan uyruklu,

luk” olmak üzere iki farklı anlamdaki iki temel kavramdan hareket edilmesidir. “Asıllılık” kavramı soydaş, ırkdaş, ulus/millet kavramı ile ilgilidir. “Uyrukluk” kavramı ise devlet ile yakından ilgilidir. Uyruk, devletle olan hukuksal ve siyasal bağı ifade ederken, asıllılık terimi, ilk kökeni (orijini), doğumla, soya bağlı olarak hak ve sorumlulukların kazanılmasını ifade etmektedir. Uyrukluk ise, doğumdan sonra hak ve sorumlulukların kazanılmasını ifade etmektedir. İşte Yunanistan'daki bu ayrımcılık nedeniyle Batı Trakya Türkleri Yunanistan'da, yabancı kabul edilmektedirler. Zaten yabancılık unsuru olmasaydı, Batı Trakya Türkleri Yunanistan'da azınlık statüsünde olmayacaklardı. “Asıllı” olacaklardı. Buna bağlı olarak “uyruk” olmayacaklardı. “Asıllı” statüsünde, başka bir deyişle Türkiye'deki bakış açısına uygun olarak “vatandaş” kabul edileceklerdi ve “vatandaşlık haklarından” yararlanacaklardı. Ayrımcılık yaşanmayacaktı⁴¹.

Türkiye'nin Batı Trakya'daki Müslüman Türkler üzerinde antlaşmalardan -1881 İstanbul, 1913 Atina, 1920 Sevr⁴², 1923 Lozan- ve tarihten kaynaklanan koruma hakkı, yükümlülüğü vardır. Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesi bunu hukuken ve açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye'de mütakabiliyet ilkesinin sadece çok sınırlı olarak, yabancı uyruklulara, yabancılık unsuru bulunduğu uygulanabileceği, “azınlığa” yani Türkiye'deki İstanbul gayrimüslimlerine başka bir deyişle “İstanbul'daki Ortodoks Hıristiyanlara” uygulanamayacağı görüşü hâkimdir⁴³. Daha somut olarak, Türkiye'deki bazı yazarların görüşü, Azınlık Vakıfları hakkında karşılıklılık ilkesinin uygulanamayacağı, Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesinin “karşılıklılık” kuralını içermediği, aksine bir “paralel yükümlülük”, -“45. maddede sözü edilen düzenleme, devletler hukukunda ifadesini bulan, ‘paralel uygulama’yı öngören düzenlemedir’- “paralel uygulama” getirdiği yönündedir⁴⁴. Oysa Yunanistan dahi Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesinde yer alan ve Lozan'da Türkiye'nin isteği ile kabul edilen hükmün mütakabiliyet olduğunu sadece kabul etmekle kalmamaktadır. Sözü edilen bu mütakabiliyet ilkesini

Yunanistan tabiiyetli. Bkz. Ελληνό Τουρκικό λεξικό (Ellino Turkiko leksiko), Yunanca Türkçe Sözlük, Rodamos Yayınları, Atina 1994, s. 771.

⁴¹ Geniş bilgi için bkz. **Cin, T.**: “Yunanistan'da Milli Kimlik Anlayışının Hukuki Boyutları ve En Temel Bir İnsan Hakları İhlâli Örneği”, İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 71, Sayı: 3, Temmuz 2006.

⁴² Bu Antlaşma, Yunanistan'daki azınlıkların Korunmasına Dair Sevr Antlaşmasıdır.

⁴³ Bu konudaki değerlendirme için bkz. **Özdamar-Değer-Uçkan**, s. 145.

⁴⁴ Bkz. <http://www.hyert.com/yazi.asp?s=1> (01.11.2006); **Özdamar-Değer-Uçkan**, s. 145'teki 21 numaralı dipnot.

Yunanistan uyruklu olan kendi vatandaşlarına, Batı Trakya Müslüman Türklerine fiilen uygulamaktadır. Bu konunun daha iyi algılanması bakımından Yunanistan'la ilgili olarak şu örnek çok önemlidir ve dikkate değerdir; Yunanistan'ın 1980 yılında çıkardığı 1091 sayılı (1091/1980) yasanın 1. maddesinde bir taraftan "1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasına" atıfta bulunurken, Lozan'la bağlantısı kurulurken diğer taraftan da ayrıca 1. maddede "mütekabiliyet" ilkesinin öngörülüp, düzenlenmiş olduğu görülmektedir. Evet, Lozan Konferansında mütekabiliyet ilkesinin antlaşma metnine konulmasını talep eden taraf Türkiye'dir. Fakat günümüzde ise yasalarında öngören ve fiili olarak uygulayan taraf Yunanistan'dır. Hatta Türkiye Lozan'da mütekabiliyet ilkesinin bütün Balkan devletleri bakımından geçerli olmasını istemiştir. Ancak müttefikler bu mütekabiliyet ilkesini sadece Yunanistan'la ilgili olarak kabul etmişler ve sınırlandırmışlardır. Yunanistan'da 2008 yılında çıkarılan Vakıflar Yasasından karşılıklılık ilkesinin bu defa çıkarıldığını, ama 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasına yapılan atfın korunduğunu gözlemliyoruz. Türk Vakıflar Yasasında ise mütekabiliyet ilkesi hüküm altına alınmış olmasına rağmen, sadece yabancı uyruklular bakımından uygulanacağı kabul edilmekte olup, Lozan Barış Antlaşmasından ise hiç söz edilmemektedir.

Batı Trakya'daki Müslüman Türklerin vakıfları, çıkarılan 2008 tarihli yeni yasa ile de sınırlandırılırken, ciddi bir biçimde denetim altına alınırken, ekonomik olarak zayıflatılırken, çökertilirken Türkiye'de aynı dönemde çıkarılan yasa ile Ortodoks Hıristiyanların vakıflarının hak ve yetkileri cömert davranılarak genişletilmektedir. Yunanistan'da çıkarılan yeni yasa, söz konusu hükümlerin sadece Batı Trakya bölgesinde bulunan Batı Trakyalı "Müslümanların" vakıfları için geçerli olması hüküm altına alınmaktadır. Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın vakıf yasasında sadece "Batı Trakya"dan bahsetmektedir. Böylece, Menteşe Adalarındaki -Rodos İstanköy ve diğer bölgelerdeki- Müslüman Türklerin vakıfları bu yasanın kapsamı dışında bırakılmaktadır. Türkiye'deki düzenlemede ise buna benzer yani sadece İstanbul'la ilgili bir sınırlandırma bulunmamaktadır.

Türkiye'de çıkarılan yeni vakıflar yasasında yineleyelim ki Lozan'la bağlantı/ilgi ortadan kaldırıldı. Türkiye'deki gayrimüslim azınlık vakıflarıyla ilgili düzenlemeler yapılırken, Lozan Barış Antlaşmasıyla tanınan yetki sınırları, statü içinde kalınmalı ve sınırlarının zorlanmamasına ve Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesindeki mütekabiliyet ilkesine özen gösterilmelidir. Çünkü Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesinde düzenlenmiş bulunan,

karşılıklılık ilkesi Türkiye ile Yunanistan arasında akdedilen antlaşmaların başta 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının hayata geçirilebilmesi için en önemli temel koşuldur. Türkiye'deki mevcut azınlık statüsünün, gayrimüslim azınlıkların ve/veya Yunanistan'daki Batı Trakya Türklerinin hukuki statüsünün değiştirilmesi, otomatik olarak Lozan Barış Antlaşmasını tartışmalı hale getirebilecek niteliktedir. Ayrıca Türkiye'de, sınırların değişmesi ihtimali ve ayrılıkçı, bölücü akımların ortaya çıkması ve bu tehlikenin bulunması dahi 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının iptalini ve iptal edilebilirliği tehdidini, feshini gündeme getirebilir nitelikte olması nedeniyle de çok dikkatli olunması icap eden bir konudur. Çünkü söz konusu olan, ülkenin ve milletin bütünlüğü ve birliğidir. Bu bağlamda Türkiye'de çıkarılan Yeni Vakıflar Yasası da çok önemlidir ve azınlık vakıflarının, yasadaki hatalı deyimini ile "cemaat" vakıflarının Lozan'la bağının kurulmaması ve "azınlık" yerine "cemaat" kavramının tercih edilmesi bu bakımdan da isabetsizdir. 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması bilindiği gibi Türkiye Cumhuriyeti Devletinin temel ve kurucu antlaşmasıdır. Lozan Antlaşması ile Türkiye'nin komşu devletlerle sınırları ve ilişkileri düzenlenmektedir.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türk Vakıfları hakkındaki yasa, Yunan Kilisesinin sahip olduğu yardımlaşma kurumlarıyla ilgili yasadaki farklı ve daha aşağı derecedeki bir statüde, farklı bir biçimde düzenlenmektedir. Önerimiz AB üyesi Yunanistan'daki "Batı Trakya Müslüman Azınlık Vakıflarının ve Bunların Malvarlıklarının Yönetimi ve İdaresi"ne dair yasanın benzerinin veya aynısının Türkçeye tercüme edilerek ya da uyarlanarak, Türkiye'deki hassasiyetler göz önünde tutularak AB üyesi Yunanistan'daki standartların İstanbul Ortodoks Hıristiyanları için de benimsenip uygulanmasıdır. Çünkü AB üyesi Yunanistan'daki standartlar AB'nin de benimsediği standartlar olsa gerektir. Eğer Türkiye'nin AB'ye uyum sağlaması isteniyorsa, AB üyesi Yunanistan'daki Batı Trakya Türkleri için öngörülen yasalar ve uygulamalar Türkiye'nin çıkarlarını koruyabilmesi bakımından iyi birer ölçüt, standart olabilir. Sonuç olarak, Türkiye'deki, İstanbul azınlık vakıfları ile diğer vakıflar hatalı olarak aynı Vakıflar Yasasında düzenlenmektedir. Türkiye'deki gayrimüslim azınlık vakıfları 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması gereği ortaya çıkmış özel statülü ve istisnai nitelikteki vakıflardır. İstanbul'daki gayrimüslim azınlık vakıfları ile ilgili yapılan veya yapılacak olan yasal düzenlemelerde Lozan Barış Antlaşması hükümleri ile AB üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin vakıfları ile ilgili düzenlemeler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda gayrimüslim azınlık

vakıfları ile ilgili Türkiye’de az önce ifade ettiğimiz gibi ayrı bir yasa çıkarılmalı ve AB üyesi Yunanistan’daki düzenlemelere, standarda denk, paralel, benzer hükümler ihtiva etmesi Lozan Barış Antlaşmasınının 45. maddesinin de gereğidir.

Türkiye’de benimsenen ve yürürlüğe giren yeni vakıf yasasının uygulanması ile birlikte 200 milyon dolar değerindeki Ortodoks Hıristiyanlara ait vakıf mülkünün iade edileceği Yunanlılarca tahmin ve iddia edilmektedir⁴⁵. Pekiyi AB üyesi Yunanistan’da çeşitli yöntemlerle el konulan Müslüman Türklere ait vakıf mülkleri ne olacaktır? İade edilecekler midir? Örneğin; İstanbul’da Ortodoks Hıristiyanlar bakımından yaşanan olayların benzerleri AB üyesi Yunanistan’ın Batı Trakya bölgesinde de yaşanmaktadır. Gümülcine’de, Ortodoks Hıristiyan Yunan makamlarının seçip atadığı ve Müslüman Türklerin tanımadığı Müftü Meço Cemali, 26.04.2000 tarihinde Gümülcine’deki Tapu Kadastro’nun “Mikro Kranovunio”⁴⁶da bulunan ve 1456 yılından beri 70 dönümlük tarlanın Müslüman Türklere ait bir vakıf mülkü olduğunu kabul etmediğini 16.00.Φ.29 Protokol Numarası ile kamuoyuna ilân etmektedir. AB üyesi Yunan makamları el koydukları Gümülcine vakıflarına ait bu 70 dönümlük tarlayı iade edecekler mi?

Yunan makamlarının, atama ile iş başına getirdikleri vakıf yöneticileri -“özgür iradeleri”, “imzaları”!- eliyle Türklere ait vakıf mallarını elden çıkarmışlardır. Başka bir ifade ile Yunan Devleti el koymuştur. Oysa Türkiye, yasal yoldan ve mahkeme kararlarıyla İstanbul’daki Ortodoks Hıristiyanların “Vakıf” mülklerine “el koymuştur”. Bugün, geldiğimiz noktada yasal yollardan el değiştiren Türkiye’deki vakıflar iade edilirken, Yunanistan’da, Yunan yönetiminin atadığı ve emir verdiği işbirlikçileri eliyle “el değiştiren” vakıf mülkleri iade edilmeyecek mi?! İşte bu adaletsizlik değil mi!?

Diğer taraftan Vakıf Yöneticilerinin AB üyesi Yunanistan’daki Türklerin vakıflarının öz yönetimi, sözü edilen bu yeni yasa ile de yine tanınmamaktadır. Yunanistan’daki yeni vakıflar yasası ile devletin atadığı sözde Müftüye

⁴⁵ Yunanca olarak yayınlanan 24.02.2008 tarihli Kathimerini Gazetesi. Bkz. <http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/worl124/02/2008260519> (27.2.2008).

⁴⁶ Ortodoks Hıristiyan Yunan makamlarının seçip atadığı sözde Gümülcine Müftüsü Meço Cemali 26.04.2000 tarihinde yayınladığı 16/00/Φ.29 protokol numaralı bir ilânında 70 dönümlük tarlanın, vakıf mülkünün 1456 yılından beri bilinen Türkçe yer isminin yerine Yunancasını yazmaktadır. Çünkü Avrupa Birliği üyesi Yunanistan’da, yer isimlerinin Türkçesini yazmak veya söylemek yasaktır. Türkçesini maalesef yazamamaktadırlar, Yunancanın yanında parantez içinde dahi Türkçesi yazılmamaktadır.

ve devlet görevlisi olan Ortodoks Hıristiyan Bölge Genel Sekreterine kesin olarak denetim ve müdahale etme hakkı tanınmaktadır. Bu durum da Türkiye ile Yunanistan arasındaki antlaşmalara ve *Venizelos*'un taahhüt ettiği ve antlaşmalarda hüküm altına alınmış bulunan Batı Trakya Türklerinin özerkliğine aykırıdır. Böylece Türklerin vakıfları üzerindeki öz yönetim yine bu yöntemle ortadan kaldırılmış olmaktadır.

Batı Trakya'daki Müslüman Türklerle ilgili olarak Yunan Meclisince çıkarılan 7 Şubat 2008 tarihli Vakıflar Yasasında Yunanistan uyruklu "Müslümanların" Yunanistan'da kamu hizmetlerinde istihdam edilebilecekleri ve binde 5'lik bir kontenjandan yararlanacakları da ayrıca düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu iyileştirici düzenleme ile Yunanistan, bir nevi Batı Trakya Türklerine bugüne kadar seksen beş (85) yıl uyguladığı haksızlığı da kabul etmektedir⁴⁷.

İnsan hakları, herkesin hak ve özgürlüklerde eşit ve özgür yararlanmasını güvence altına alan hukuk anlayışının gereğidir. İnsan hakları, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere, Avrupa Konseyi ve AGİT çerçevesinde düzenlenmiş bir hukukla ortaya çıkmaktadır. Bu düzenlemeler hem Türkiye'yi hem de Yunanistan'ı bağlayıcı niteliktedir. Başka bir deyişle Türkiye ve Yunanistan taraf oldukları özellikle ikili ve çok taraflı antlaşma hükümlerine uygun hareket etmek zorundadırlar.

⁴⁷ Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da Batı Trakya nüfusunun yarısını teşkil eden Batı Trakyalı Müslüman Türkler olduğu halde ne Batı Trakya bölgesinde ne de Yunanistan genelinde devlet dairelerinde memur olarak çalıştırılmaktadırlar. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da tek bir Müslüman Türk asıllı Yunanistan uyruklu yargıca, savcıya, memura, üst düzey bir kamu görevlisine, bürokrata, polise rastlamak mümkün değildir. İşte yıllarca yapılan bu eleştiriler sonunda Vakıflarla ilgili yasada yukarıda sözünü ettiğimiz düzenleme yer aldı.

K a y n a k l a r

- Berki, A. H.:** Vakıflar, İstanbul 1946.
- Bozkurt, G.:** Alman - İngiliz Belgelerinin ve Siyasi Gelişmelerin Işığında Gayrimüslim Osmanlı Vatandaşlarının Hukuki Durumu (1839-1914), Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1989.
- Cin, T.:** “Yunanistan’da Milli Kimlik Anlayışının Hukuki Boyutları ve En Temel Bir İnsan Hakları İhlali Örneği”, İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 71, Sayı: 3, Temmuz 2006.
- Ercan, Y.:** Osmanlı Yönetiminde Gayrimüslimler, Kuruluştan Tanzimat’a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukuki Durumları, Turhan Kitabevi, Ankara 2001.
- Karaman, H.:** Anahatlarıyla İslâm Hukuku 2, Hususi Hukuk, Ensar Yayınları, İstanbul 1985.
- Λυγερος, Ν. (Ligeros, N.):** “Διάλεξη Καθηγητή Νίκου Λυγερού στην εκδήλωση με γενικό θέμα: Η γυναικεία εκπαίδευση στην Κωνσταντινούπολη: Συμβολή και Προοπτικές, 29.01.2007. Η γυναίκα ως Πολιτική Στρατηγική (Prof. Niku Ligeru’nun Konuşması, Genel Konulu Konferans: İstanbul’da Kadın Eğitimi: Katkı ve Umutlar, 29.01.2007. Siyasi Strateji Olarak Kadın)”. <http://www.lygeros.org/2495-gr.php> (10.03.2008).
- Μανου, ΣΤ. (Manu, ST.):** “Όσα πρόκειται να γίνουν στο Κόσοβο θα έπρεπε πιστεύω να μας θυμίσουν την ανάγκη μεγάλης προσοχής κατά τον χειρισμό μειονοτικών ζητημάτων (Kosova’da Olabilecekler, İnaniyorum ki Bize Azınlık Meselelerinin Büyük Bir Dikkatle Ele Alınması Gerektiğini Hatırlatmaktadır.)”
- Meray, S. L.:** Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar - Belgeler, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 2, 3. Baskı, YKY Yayınları, İstanbul 2001.
- Meray, S. L.:** Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar - Belgeler, Takım: I, Cilt: 1, Kitap: 1, 3. Baskı, YKY Yayınları, İstanbul 2001.
- Meray, S. L.:** Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar - Belgeler, Takım: II, Cilt: 2, 3. Baskı, YKY Yayınları, İstanbul 2001.
- Özdamar, D.-Değer, S.-Uçkan, M.:** “5555 Sayılı Yeni Vakıflar Kanunu Üzerine Bir Değerlendirme”, Erciyes Üniversitesi hukuk Fakültesi Dergisi, Kayseri Haziran 2007.

<http://www.hyert.com/yazi.asp?s=1>

http://rnn.gr/index.php?option=com_content&task=view&=441&Itemid=31
(29.02.2008).

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1239m.htm> (10.04.2008).

<http://www.greeknews.com.cy/index.htm?p=11&pID=2802&clD=6&page=2&s=2> (10.03.2008) Νέα ελπίδα για “3.000 ακίνητα της ομογένειας (Soydaşların 3000 Taşınmazına Yeni Umut)”.

21.02.2008 Eleftherotipia Gazetesi.

12.01.2007 tarihli Hronos Gazetesi.

24.02.2008 tarihli Kathimerini Gazetesi.

05.02.1951 tarihli ve 464 tarihli Trakya Gazetesi.

19.02.1951 tarihli ve 466 sayılı Trakya Gazetesi.

04.01.2008 tarihli Eleftherotipia Gazetesi.

Yunanistan Yargıtay'ının 1980 yılında 1723 sayılı (1723/1980) “Müftülerin Yargılama Yetkisi” ile ilgili karar.

1980 tarihli 1091 sayılı Vakıflar Yasası.

2008 tarihli ve 3647 sayılı Vakıflar Yasası.

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Word/17.doc> (24.04.2007)

<http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2000/l180/l18020000719en00220026.pdf>
(24.04.2007)

<http://www.syn.gr/gr/keimeno.php?id=5955> (10.03.2008).

<http://www.hyert.com/yazi.asp?s=1> (01.11.2006).

<http://news.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/worl124/02/2008260519>
(27.2.2008)

<http://www.kathimerini.gr/4dcgi/w/articles/politics217/01/2008255785>
(27.02.2008).